STANISŁAW ZIELIŃSKI

WYBITNE CZYNY POLAKÓW NA OBCZYŹNIE

WILNO 1935
Nakładem Światowego Związku Polaków z Zagranicy

STANISŁAW ZIELIŃSKI

WYBITNE CZYNY POLAKÓW NA OBCZYŹNIE

WILNO 1935

Nakładem Światowego Związku Polaków z Zagranicy

Polska Drukarnia Artystyczna „Grafika", Wilno, Tatarska 22

PRZEDMOWA

Emigrant polski z dumą dziś przyznaje się do polskości, a niejeden z potomków naszych wychodźców przypomina sobie swoje polskie pochodzenie i nie wstydzi się go, ale przeciwnie, chlubi się niem. Dlaczego? Ponieważ istnieje znowu Polska, istnieje państwo — mocarstwo polskie, które w ciągu 15 lat od wskrzeszenia zdołało sobie zdobyć uznanie i szacunek ludów i państw całego świata. Rzucony więc za oceany, w obce sobie otoczenie, rodak nasz nie ma potrzeby wstydzenia się swej polskości i wskazuje na przeogromny dorobek Polski wskrzeszonej.

Ale nietylko obecny stan ojczyzny stanowi tytuł do dumy narodowej, bo i w przeszłości możemy się poszczycić ogromnym wkładem, jaki wnieśliśmy do ogólnego dorobku cywilizacyjnego i to nietylko u siebie w domu, lecz zagranicą, za morzami. I to właśnie winno zainteresować nasze wychodztwo, gdyż poznanie tego, co Polacy zdziałali dla obcych, wzmocnić musi siłę argumentacji rodaków zagranicznych, gdy o przeszłości swej rozprawiają z czlonkami narodów, wśród których im wypadło żyć. Argumentem, że nie nadarmo chleb

obcy jedzą, że Polacy nie biorą tylko, ale dają także i przez wieki dawali obcym—jest wskazanie na ten wkład bezinteresowny Polaków do ogólnego dorobku cywilizacyjnego.

Samo jednak deklamowanie, że Polacy w Stanach Zjednoczonych, czy w Chile, czy na Syberji, lub w Australji to a to zrobili, nie wystarcza. Należy wskazać dokładnie: gdzie, kiedy, jak, aby nas nie posądzono o gołosłowność.

Z tych względów zebrałem kilkaset czynów Polaków zagranicą poto, aby Polak w Chile mógł wskazać np. na takiego Domeykę, na Syberji na Dybowskiego i cały szereg innych badaczy, w Australji na Strzeleckiego, na Melanezji na Kubarego i innych, podając przytem dokładne dane.

Książeczkę niniejszą podzieliłem na kilka działów. **Pierwszy** zawiera suche fakty, **drugi** podaje krótkie szczegóły życiorysowe o każdym z wymienionych w dziale pierwszym Polaków. Dla łatwego odszukania materjału nazwiska podane tu są w porządku alfabetycznym. W dziale **trzecim** wreszcie zestawiłem poszczególne dziedziny, w których się nasi rodacy wybili. Jeżeli więc ktoś zapragnie dowiedzieć się, co i jacy Polacy i kiedy zdziałali za morzami w dziedzinie np. geologji, znajdzie pod tem hasłem numery czynów 11,34,75 i razem 40 pozycyj odpowiadających czterdziestu wybitnym czynom w dziedzinie geologji; w językoznawstwie znajdzie ich 24, wojskowych, w tem powstańców

także, znajdzie z górą 80 i t. d.; czasami czytelnik, znajdując w dziale trzecim jakąś pozycję, powiedzmy w „zoologji”, nie znajdzie jej w dziale pierwszym; nie jest to pomyłka, odpowiedni szczegół znajdzie czytelnik w dziale drugim, życiorysowym.

Takich czynów, jak tutaj podaję, moglibyśmy oczywiście wyliczyć tysiące: ograniczam się jednak do tych 450 i to tylko takich, które dokonane zostały poza Europą, rzadko tylko wymieniając działalność na terenie Europy, o ile dany Polak równocześnie i z tej strony Atlantyku wybitnie się zaznaczył. Ponadto ograniczam się do osób, które nie osiadały na stałe wśród emigracji, lecz które żądza czynów wiodła na oceany.

Dział **czwarty** zawiera spis krajów i miejscowości wymienionych w dziale życiorysowym t. j. **trzecim.**

W dziale **piątym** podaję objaśnienie obcych lub mniej znanych wyrazów, użytych w tej broszurce.

Ktoby, zainteresowawszy się niektórymi z wymienionych w „Wybitnych czynach“ Polakami, pragnął mieć obszerniejsze o nich dane, znajdzie je w moim „Małym Słowniku polskich pionierów kolonjalnych i morskich” wydanym w 1933 nakładem Ligi Morskiej i Kolonjalnej, fakty bowiem podane tutaj wybrałem z powyższej pracy.

Nadmieniam wreszcie, że prawie każdy z umieszczonych w broszurce tej pisał i ogłaszał o swoich podróżach, badaniach i t. d. Nie umieszczam jednak

tych prac, bo musiałbym niekiedy wymienić po kilkadziesiąt; u takiego np. Dybowskiego prawie setkę, u Domejki niewiele mniej, blisko 70 u Siemiradzkiego i t. d. i samo wymienienie tytułów powiększyłoby tę pracę więcej niż dziesięciokrotnie—a przecież praca ta jest pomyślana jako broszurka popularna, gwoli doraźnego użytku wychodztwa.

Stanisław Zieliński.

1. Szkołę orjentalną polską w Konstantynopolu założył Aleksandrowicz Tomasz Walerjan (ur. 1794).

2. Badania tyfusu plamistego na półwyspie Malajskim prowadzi w 1929 r. z ramienia rządu brytyjskiego dr. Ludwik Anigstein (ur. 1891).

3. Służbę przeciwmalaryczną w Sjamie zorganizował w 1931 z ramienia Ligi Narodów dr. Ludwik Anigstein.

4. Najstarszy polski opis Ziemi Świętej, którą zwiedził 1507—1508, podał bernardyn Anzelm z Krakowa.

5. Holendrzy wybili medal na cześć zdobywcy Brazylji 1629—37 r. generała Krzysztofa Arciszewskiego.

6. Podbijał Brazylję, walczył zwycięsko pod Pernambuco, Bahią, Rio de Janeiro, budował fortyfikacje w latach 1629—37 generał Krzysztof Arciszewski.

7. Holendrzy wystawili w Pernambuco pomnik polskiemu zdobywcy Brazylji, generałowi Arciszewskiemu Krzysztofowi.

8. W wyprawie statku „Belgica" do bieguna południowego 1897—1899 uczestniczył prof. dr. Arctowski Henryk.

9. Jedna z gór Szpicbergu nazwana jest imieniem polskiego badacza okolic polarnych profesora dr. Arctowskiego Henryka (ur. 1871).

10. Osuszanie kopalni srebra Carro de Pasco w Peruwji projektował inż. Babiński Aleksander.

11. W i e l k i e pokłady węgla w południowych Kordyljerach w Chile w 1893 odkrył Babiński Henryk.

12. P o j ę c i e „Krakowianów", które przyjęte zostało przez świat naukowy w astronomji i matematyce stosowanej, utworzył 1930 astronom dr. Banachiewicz Tadeusz.

13. U d z i a ł w wyprawie uniwersytetu kazańskiego celem obserwowania zaćmienia słońca w 1914 brał prof. dr. Banachiewicz Tadeusz.

14. P i e r w s z ą polską wyprawę naukową do Laponji dla obserwacji całkowitego zaćmienia słońca w 1927 zorganizował prof. dr. Banachiewicz Tadeusz.

15. P r z e z 20 lat badał Pamiry, Ałtaj, Turkiestan, Bucharę i Afganistan glacjolog płk. Barszczewski Leon.

16. P i e r w s z y m polskim badaczem lodowców w Azji był glacjolog płk. Barszczewski Leon (1849—1910).

17. N a j w i ę k s z y w swoim czasie tunel we Francji długości 7800 m. budował w 1842—44 inżynier kapitan Bartmański Tomasz Franciszek.

18. Ś l a d y starożytnego kanału Syzostrysa przez międzymorze Suez odkrył około 1842 inż. kpt. Bartmański Tomasz Franciszek.

19. G a z o w n i ę w Madrycie wybudował około 1845 inżynier kpt. Bartmański Tomasz.

20. P l a n t a c j e 100000 drzew oliwnych z robotami hydraulicznemi w Andaluzji urządził około 1847 inżynier kpt. Bartmański Tomasz Franciszek.

21. P l a n fortyfikacji Aleksandrji w Egipcie wykonał z polecenia rządu francuskiego w 1842 inż. kpt. Bartmański Tomasz Franciszek.

22. K o l e j żelazną z Madrytu do Aranjuez bu-

dował od 1844 inż. kpt. Bartmański Tomasz Franciszek.

23. Pierwszym, wraz Plano Carpino podróżnikiem europejskim, który dotarł w 1246 r. do Karokorum, stolicy Mongolji, był bernardyn Benedykt Polak.

24. Pierwszym Polakiem, który podróżował po Syberji w 1245—46 był bernardyn Benedykt Polak.

25. Madagaskar podbił i ogłoszony został królem przez krajowców w 1776, konfederat barski Beniowski Maurycy.

26. Kustoszem muzeum Akademji w Petersburgu był pod koniec XIX w. zoolog Białynicki-Birula Aleksander.

27. W wyprawie podbiegunowej barona Tolla w 1899 brał udział zoolog Białynicki-Birula Aleksander.

28. W wyprawie podbiegunowej barona Tolla w 1899 brał udział geolog Wołłosowicz Konstanty.

29. Przyrodę kraju Ostjaków na Syberji badał Biesiekierski Jan (1838—1910).

30. Posłem króla Jerozolimy i Cypru, Jana, do króla Jagiełły w 1433 r. był osiadły na Cyprze rycerz polski Bniński Piotr (Piotr z Bnina).

31. W wyprawie austrjackiej do bieguna Północnego w 1882—83 brał udział oficer marynarki Bobelak Stanisław.

32. Pułkiem powstańców polskich w rewolucji brazylijskiej dowódził w 1892—94 kolonista Bodziak Antoni.

33. W czasie amerykańskiej wojny secesyjnej utworzył w 1865 komitet kolonizacji polskiej w Costarice Bogusławski Franciszek.

34. Pokłady złota na Syberji odkrył dr. Bohdanowicz Karol.

35. W wyprawie Piewcewa do Tybetu, Turkiestanu i na Pamiry w 1891 brał udział dr. Bohdanowicz Karol.

36. Wybrzeża morza Ochockiego i Kamczatki badał w 1894—98 i opisał dr. Bohdanowicz Karol.

37. Przy boku Boliwara walczył o niepodległość Boliwji późniejszy oficer wojsk egipskich Borowski Izydor (1803—1852).

38. W wojsku perskiem zwycięsko walczył z Turkmenami i zginął w 1852 przy oblężeniu Heratu dawny oficer Boliwara Borowski Izydor.

39. Słownik i katechizm chiński ułożył sinolog i misjonarz w Chinach, lwowianin ks. Boim Michał (1612—1659).

40. Mapę Chin sporządził misjonarz polski ks. Boim Michał (1612—1659).

41. Rośliny Chin opisał w pracy „Flora Sinensis" badacz Indyj i Chin, misjonarz ks. Boim Michał ze Lwowa (1612—1659).

42. Podróżnictwo naukowe polskie popierali wydatnie Braniccy Konstanty, Ksawery, Aleksander i Władysław (1866—1926).

43. Ciekawy opis Krymu podał nam poseł do Chanów perekopskich w 1578 r. Broniowski Marcin.

44. Początek budowania mostów spawanych elektrycznością dał, budując pierwszy na świecie tego rodzaju most na Słudwi pod Łowiczem, inżynier i podróżnik dr. Bryła Stefan (ur. 1886).

45. Dwa największe domy stalowe w Polsce i najwyższe żelbetony zbudował inż. i podróżnik dr. Bryła Stefan (ur. 1886).

46. Mapę Kurdystanu sporządził podróżnik polski Brzozowski Karol (1831—1904).

47. Telegrafy budował i obsługą telegraficzną

państwa tureckiego kierował literat i podróżnik lwowianin Brzozowski Karol (1831—1904).

48. Wzorową fermę doświadczalną nad Eufratem założył Brzozowski Karol (1821—1904).

49. Lekarzem i tłumaczem armji Napoleona w Afryce był ks. Burzyński Adam Prosper (1752—1830).

50. Dane o podróżnikach po Ziemi Świętej zebrał w książce swej „Polacy na Ziemi Świętej, w Syrji i Egipcie“, w 1930 profesor dr. Bystroń Jan Stanisław.

51. Koleje w Argentynie budował inż. Celiński Zdzisław (1847—1929).

52. Ekspedycję do Chaco w Ameryce Południowej w 1900 prowadził powstaniec z 1863 r. inż. Celiński Zdzisław.

53. Malarzem nadwornym sułtana Abdul Azisa w Konstantynopolu od 1865—1876 był Chlebowski Stanisław (1835—1884).

54. Sprawą osadnictwa polskiego w Stanie Illinois w 1835 r. kierował major z powstania listopadowego Chłopicki Ludwik.

55. Pierwszą osadą polską w Stanie Ilinois założoną w 1835 r. przez uczestników powstania listopadowego było New Poland.

56. Gramatykę perską napisał badacz Persji orjentalista Chodźko Aleksander (1804—1891).

57. Nowożytna kartografja Kaukazu opiera się na pomiarach topografa polskiego Chodźki Józefa (1801—1881).

58. Pierwszym Polakiem, który wszedł na szczyt Wielkiego Araratu na Kaukazie, był Chodźko Józef (1801—1881).

59. Pomiarów trygonometrycznych Kaukazu i kraju Zakubańskiego dokonał topograf Chodźko Józef (1801—1881).

60. S e k r e t a r z e m księcia Napoleona w czasie jego podróży po morzach północnych był Chojecki Edmund (1822—1898) piszący pod przybranem nazwiskiem Charles Edmond.

61. D z i a ł egipski na powszechnej wystawie w Paryżu w 1867 zorganizował z ramienia wicekróla Egiptu znawca Wschodu Chojecki Edmund (1822—1898).

62. S y b e r j ę opisał, zesłany w 1769, konfederat barski Chojecki Karol.

63. T r z y k r o t n i e podróże badawcze odbywał do Brazylji i w czasie ostatniej zmarł w 1923 Chrostowski Tadeusz.

64. K o r p u s jazdy arabskiej organizował dla rządu tureckiego uczestnik powstania listopadowego generał Chrzanowski Wojciech (1787—1861).

65. S z e f e m sztabu armji sardyńskiej w 1848 był gen. Chrzanowski Wojciech (1787—1861).

66. S t a c j ę meteorologiczną „Wierchniaja Miszicha" w kraju zabajkalskim prowadził w 1897 Ciągliński Józef (ur. 1869).

67. W w y p r a w i e na ocean Lodowaty w 1901—1902 brał udział Ciągliński Józef.

68. W w y p r a w i e naukowej wgłąb Afryki poza źródła Nilu w 1847 brał udział zoolog i botanik Cienkowski Leon (1822—1887).

69. W o j s k o Kozaków sułtańskich zorganizował 1853 r. generał Czajkowski Michał (Sadyk Pasza, ur. 1808).

70. P r o f e s o r e m antropologji na uniwersytecie w Oxfordzie w Anglji i w Bristolu była w 1916—1921 Czaplicka Marja Antonina.

71. P i e r w o t n e plemiona syberyjskie badała 1914—16 profesor etnografji i antropologji uniwersytetu w Oxfordzie Czaplicka Marja Antonina.

72. P i e r w s z y prawdopodobnie zdobył w 1852 szczyt Demawendu (5670 m.) w Górach Elburus w Dagiestanie podróżnik polski Czarnota.

73. N a z a p r o s z e n i e rządów Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Norwegji, Kanady, Hiszpanji, Włoch przeprowadzał w tych krajach badania geologiczne inżynier górniczy Czeczott Henryk.

74. S c i e ż k ą zwaną „Czeczotta" na szczyt Besztau w grupie Piatyhorsk-Kisłowodsk przeprowadził dr. Czeczot Otton (1852—1924).

75. P i e r w s z y m badaczem brzegów oceanu Lodowatego między rzekami Leną a Tunguzką był zesłaniec po 1863 r. Czekanowski Aleksander (1830—1876).

76. B a d a n i a geograficzne i geologiczne okolic jeziora Bajkalskiego prowadził z ramienia Petersburskiej Akademji Nauk Czekanowski Aleksander (1830—1876).

77. O b s z a r y między Nilem a Kongo badał, jako drugi Polak po Zagiellu, prof. dr. Czekanowski Jan (ur. 1882).

78. P o p o l s k u korespondencję dyplomatyczną przeprowadzał rząd chiński z państewkiem polskiem Jaksa założonem w 1650 przez Jaksę-Czernichowskiego Nicefora.

79. P a ń s t e w k o samodzielne nad Amurem, „Jaksa", utworzył w 1650 i panował w niem do 1674 Jaksa-Czernichowski Nicefor.

80. J e d n y m z pierwszych podróżników polskich XIX w. po Brazylji który w Bibljotece Warszawskiej w 1842 ogłaszał opisy tego kraju, był dr. Czerniewicz Piotr.

81. P i e r w s z y badał jaskinie kościane w górach Sajańskich na Syberji, zoolog polski Czerski Jan (1845—1892).

82. Atlas geologiczny niektórych części Syberji sporządził Czerski Jan (1845—1892).

83. Teorję Humboldta o łączności oceanu Północnego z morzem Aralskiem obalił badaniami swemi zoolog i geolog polski Czerski Jan (1845—1892).

84. Jednym z pierwszych badaczy Nowej Ziemi był zoolog i geolog Czerski Jan (1845—1892).

85. Pomiary linji wiecznych śniegów t. zwanej grupy Alatau w Tienszynie czynił w 1918 inż. Czeżowski Adam (ur. 1892).

86. Wiceprezesem i duszą egipskiego Towarzystwa Entomologicznego był długoletni jego członek dr. Dębski Bronisław (1874—1927).

87. Popiersie Pułaskiego w Ameryce rzeźbił powstaniec polski, dr. Dmochowski Henryk (1810—1863).

88. Popiersia wybitnych mężów na Kapitolu w Waszyngtonie rzeźbił dr. Dmochowski Henryk (1810—1863).

89. W wyprawie belgijskiej do bieguna Południowego na statku „Belgica" w 1897—1899 brał udział członek międzynarodowej komisji do badania chmur geofizyk dr. Dobrowolski Antoni Bolesław (ur. 1872).

90. Wołżańską stacją biologiczną w Saratowie kierował w 1914—15 dr. Domaniewski Janusz.

91. „Domeykit" nazwano pewien minerał na cześć jego odkrywcy dr. Ignacego Domeyki (1801—1889).

92. Przez 50 lat wykładał na uniwersytecie w Santiago w Chile i był jego rektorem dr. Domeyko Ignacy (1801—1889).

93. „Puerto Domeyko" nazwano miejscowość w Chile na cześć badacza tego kraju dr. Domeyki Ignacego (1801—1889).

94. Mapę geologiczną republiki Chile opracował dr. Domeyko Ignacy (1801—1889).

95. „Cerno Domeyko“ nazwano góry w Chile na cześć dr. Domeyki Ignacego (1801—1889).

96. Odkrywał i badał bogactwa mineralne Chile i nauczył Chilijczyków korzystania z bogactw przyrodzonych swego kraju dr. Domeyko Ignacy (1801—1889).

97. Kilkutomową pracę o minerałach Ameryki Południowej będącą jednem z podstawowych dzieł do znajomości mineralogji Ameryki Płd., napisał badacz polski, filareta dr. Domeyko Ignacy (1801—1889).

98. Etnografję i przyrodę Palestyny i Egiptu opisał podróżnik po tych krajach ks. Drohojewski Józef (1740—1812).

99. „Ojcem szkolnictwa polskiego w Paranie” (1876) nazwano Durskiego Hieronima.

100. Pierwszy elementarz dla polskich szkół w Brazylji napisał w 1893 Durski Hieronim.

101. Pełnomocnikiem „Fundacji Kościuszkowskiej“ na Polskę jest członek „School of Slavonic Studies” dr. Dybowski Roman (ur. 1883).

102. Renifery i konie zaaklimatyzował na wyspie Behringa zoolog polski dr. Dybowski Benedykt (1833—1930).

103. Kamczatkę, Sachalin i wyspy Kurylskie zbadał w 1882 dr. Dybowski Benedykt (1833—1930).

104. Króliki i kozy zaaklimatyzował na Kamczatce i wyspach Komandorskich zoolog i podróżnik polski, badacz Syberji dr. Dybowski Benedykt (1833—1930).

105. Badaniami swemi obalił panujące przedtem twierdzenie o ubóstwie fauny bajkalskiej właściwy jej odkrywca dr. Dybowski Benedykt (1833—1930).

106. G e n e r a l n y m inspektorem rolnictwa i handlu w Algierze był agronom i podróżnik polski Dybowski Jan (1855—1929).

107. P r o f e s o r e m kultur tropikalnych w Instytucie Narodowym Agronomji w Paryżu był badacz Afryki Dybowski Jan (1855—1929).

108. I n i c j a t o r e m i dyrektorem ogrodu kolonjalnego w Nogent-sur-Marne we Francji był badacz Afryki Dybowski Jan (1855—1929).

109. K i l k a wypraw badawczych do głębi Afryki przedsięwziął i pozyskał dla Francji wiele plemion i ziemi centralnej Afryki Dybowski Jan (1855—1929).

110. S z c z ą t k i zamordowanej ekspedycji francuskiej Crampela odszukał i ukarał rozbójniczy szczep Arabów w okolicy jeziora Czad w 1892 Dybowski Jan.

111. J a k o pułkownik wojsk francuskich walczył zwycięsko z Anglikami w Indjach Wschodnich Dzierzanowski Michał (1808).

112. T ł u m a c z e m poselstw w Konstantynopolu 1570 był znawca języków wschodnich Dzierżek Krzysztof.

113. S t a c j ę meteorologiczną „Wierchniaja Miszicha" w Syberji prowadził 1899—1902 zesłaniec polityczny dr. Falski Leon.

114. P r z e s z ł o 8000 okazów fauny brazylijskiej zebrał w czasie swej ekspedycji zoologicznej do Parany w 1928 Fiedler Arkady.

115. P o m i a r y Turkiestanu prowadził od 1870 generał w służbie rosyjskiej Żyliński Stanisław.

116. N a j w y ż s z ą kolej na świecie na wysokości 4768 m. budował w Peruwji wraz z inż. Malinowskim, profesor inżynierji Folkierski Władysław.

117. D e l e g a t e m rządu peruwjańskiego do

nadzoru nad robotami publicznemi i nad budową dróg żelaznych był profesor inżynier Folkierski Władysław.

118. T w ó r c ą i dziekanem wydziału matematycznego uniwersytetu w Limie w 1888 był Folkierski Władysław.

119. D y r e k t o r e m zarządzającym dróg żelaznych południowych łączących ocean Spokojny z jeziorem Titicaca i miastem Cusco był Folkierski Władysław.

120. Z a r z ą d nad żeglugą na jezioro Titicaca sprawował w 1888 profesor, inż. Folkierski Władysław.

121. S e k r e t a r z e m generalnym Międzynarodowego Stałego Komitetu Medycyny Kolonjalnej od 1931 jest lekarz chorób tropikalnych dr. Freyd Aleksander.

122. K i e r o w n i k i e m sali kolonjalnej szpitala w Cochin był w 1926 znawca chorób tropikalnych lekarz dr. Freyd Aleksander.

123. D e l e g a t e m Polski na międzynarodowy kongres malarji w Algierze w 1930 był lekarz chorób tropikalnych dr. Freyd Aleksander.

124. K o m e n d a n t e m głównym „Junaka” w Brazylji był w 1923 major Fularski Mieczysław.

125. K i l k a wypraw do Paragwaju, Argentyny i Boliwji odbył w 1924—25 i przebywał przez pewien czas wśród Indjan major Fularski Mieczysław.

126. L e k a r z e m kopalni srebra Agangeo w Meksyku i lekarzem cesarza meksykańskiego był 1834 dr. Gałęzowski Seweryn.

127. W c z a s i e wojny między Peruwją a Chile kierował fortyfikowaniem stolicy Limy oraz portu Calao prof. Władysław Folkierski.

128. A f r y k ę od południa, od Kapsztatu do morza Śródziemnego przeszedł 1929 r. Goetel Walery.

129. W y b i t n y m członkiem Komisji promieniowania słońca przy Międz. Komitecie Meteorologicznym jest dr. Gorczyński Władysław.

130. S o l a r y m e t r, przyrząd do mierzenia natężenia promieniowania słońca, skonstruował dr. Gorczyński Władysław (ur. 1879).

131. 300,000 dziesięcin trzęsawisk Polesia osuszył i zmeljorował inżynier, generał Żyliński Józef.

132. S p r a w y naftowe w Pensylwanji badał z ramienia galicyjskiego Wydziału Krajowego w 1878 dr. Grabowski Juljan (1848—1882).

133. P a m i r y, Kandżak, Tybet, Kaszgarję, Japonję i t. d. badał generał Grąbczewski Bronisław (1854—1926).

134. G u b e r n a t o r e m i atamanem kozaków astrachańskich był 1903—06 generał Grąbczewski Bronisław.

135. G r o b o w i e c Dżingishana badał w 1930 i latach następnych inż. Grochowski Kazimierz.

136. T o w a r z y s t w o Badania Mandżurji i muzeum w Harbinie stworzył inżynier Grochowski Kazimierz.

137. P r e z e s e m Komisji wodospadu Niagary był w 1898 inżynier Gzowski Kazimierz Stan.

138. G u b e r n a t o r e m stanu Ontario był w 1896 inżynier Gzowski Kazimierz Stan.

139. A d j u t a n t e m królowej Wiktorji był w 1879 inżynier Gzowski Kazimierz Stan.

140. W s p ó ł z a ł o ż y c i e l e m politechniki w Limie był wraz z Władysławem Klugerem dowódca oddziału powstańczego w 1863 r. inżynier Habich Edward.

141. H i s t o r j ę udziału Polaków w amerykańskiej wojnie domowej napisał w 1928 Haiman Mieczysław.

142. P i e ś n i religijne polskie przetłumaczyli na narzecze murzyńskie 1929 ks. Zabdyr i ks. Hankiewicz.

143. S t o s u n k i etnograficzne wśród Sojatów na Syberji badał w 1870 zesłaniec Hartung Mikołaj.

144. W w y p r a w i e płk. Kowalewskiego do źródeł Nilu w 1837—39 brał udział z ramienia rządu egipskiego dr. Hermanowicz.

145. L e k a r z e m sztabu egipskiego w wojnach syryjskich 1838 był dr. Hermanowicz.

146. J e d n y m z pierwszych podróżników i badaczy Kalifornji był w 1853 Hołyński Aleksander.

147. P ó ł k o w n i k i e m armji francuskiej walczącej w Algierze był i zginął w walce z Kabylami w 1839 dr. Horain Tadeusz.

148. S z e s n a ś c i e lat wśród Indjan Omaha stanu Nebraska żył i życie tych szczepów opisał Horodyński Bolesław (1843—1932).

149. N a c z e l n i k i e m okręgu anadyrskiego prowincji nadmorskiej w płn.-wsch. Syberji był dr. Hryniewiecki Leon.

150. K i e r o w n i k i e m międzynarodowej stacji meteorologicznej na Nowej Ziemi był po 1880 dr. Hryniewiecki Leon.

151. L e k a r z e m północnego posterunku Aleksandrowskiego nad cieśniną Tatarską naprzeciw Sachalinu był w 1880 dr. Hryniewiecki Leon.

152. P r z e s z e d ł w 1883 r. jako pierwszy europejczyk całą Nową Ziemię dr. Hryniewiecki Leon.

153. W o b l ę ż e n i u Heratu w 1836 brał udział jako oficer perski oficer powstania listopadowego Iliński Aleksander (Skinder Pasza).

154. G e n e r a ł e m armji tureckiej i mężem za-

ufania Omara Baszy był w 1851 oficer powstania listopadowego Iliński Aleksander (Skinder Basza).

155. Pułk złożony z Kurdów sformował i dowodził nim w 1869 w armji tureckiej dr. Jabłonowski Władysław.

156. Folklor Indjan boliwijskich badał w 1890 i pisał o nim studja inżynier Jackowski Józef.

157. Cenne okazy minerałów, wśród nich ciekawe unikaty, o których nabycie bezskutecznie zabiegało British Muzeum, zebrał w Boliwji i ofiarował w 1892 Poznańskiemu Tow. Przyjaciół Nauk geolog inżynier Jackowski Józef.

158. Naczelne miejsce w zarządzie kopalń bizmutu i cyny w Buen de Tasna Chorolgue w Boliwji zajmował w 1890 inżynier Jackowski Józef geolog.

159. Złoża złotonośne na Syberji i w Azji Centralnej badał z ramienia gabinetu carskiego inżynier Jaczewski Leonard (1858—1910).

160. Zjawisko ziemi wiecznie zmarzłej badał na Syberji z ramienia cesarskiego gabinetu inżynier Jaczewski Leonard (1858—1910)

161. Zdobył na morzu Śródziemnem galarę turecką, na której transportowany był jako jeniec i odbył triumfalny wzjazd do Rzymu 1621 Jakimowski Marek.

162. Kolonje własne Tobago w morzu Karaibskiem i św. Andrzeja u brzegów Senegalu posiadał w 1651 lennik Rzpltej książę Jakób Kurlandzki.

163. Samotnie wejścia na szczyt Kilimadżaro 6100 m. dokonał w 1910 profesor dr. Jakubski Antoni.

164. Wybitny udział w budowie kanału Sueskiego brał przyjaciel Lessepsa, twórcy tegoż kanału, inżynier Janicki Stanisław (1836—1888).

165. Stację morską na wyspie Mondoleh u brzegów Afryki, budował wraz z inż. Tomczkiem w 1883 uczestnik wyprawy Rogozińskiego Janikowski Leopold.

166. Plemię ludożerców Fan w Gabonie afrykańskim badał i przebywał wśród tego plemienia od 1887—1890 Janikowski Leopold.

167. Pierwszą fermę rolniczą, hodowlę koni i zwierząt domowych w okolicach jeziora Chanki na granicy kraju Usuryjskiego założył i zdobył sobie rozgłos jako pierwszy kultywator tych okolic zesłaniec z 1863 r. Jankowski Michał.

168. Bibljotekarzem i inspektorem ogrodnictwa w Niżnie Tugulsku w górach uralskich w 1852 był Januszkiewicz Adolf.

169. Samotnie zdobył w 1928 Mount Rainer 4389 m. w górach Wodospadów w Ameryce Północnej dr. Jarosz Stefan.

170. W ekspedycji naukowej do badań jeziora Kaspijskiego w 1914 brał udział profesor dr. Jawłowski Hieronim.

171. Ostatnim lekarzem emira afgańskiego Szir Alego w 1875 był dr. J. L. Jaworski.

172. Ekspedycję naukową w głąb Azji zorganizował na zaproszenie rządu tureckiego zoolog Jelski Konstanty (1838—1896).

173. Kustoszem muzeum rządowego im. Raimondiego w Limie w Peruwji był od 1869 zoolog Jelski Konstanty.

174. W misji naukowej dla badań zoologicznych podróżował z ramienia rządu francuskiego po Guyanie 1862—69 Jelski Konstanty.

175. Stypendjum 1.200,000 koron przy Akademji Umiejętności ufundował wraz z żoną emigrant inżynier Jerzmanowski Erazm.

176. P r a c a m i nad ulepszeniem oświetlenia gazowego zdobył sobie sławę w Stanach Zjednoczonych inżynier Jerzmanowski Erazm.

177. G a z o w n i e w Buffalo, Nowym Yorku, Brooklynie, Baltimore i innych wielkich miastach Stanów Zjenoczonych wybudował inżynier Jerzmanowski Erazm.

178. S a m o t n e g o wejścia na szczyt Rateau 3089 m. w Alpach dokonał w 1931 jako pierwszy dr. Jodko-Narkiewicz Konstanty.

179. E k s p e d y c j ę na szczyt Aconcagua w Kordyljerach prowadził w 1933—34 dr. Jodko-Narkiewicz Konstanty.

180. K o p u ł ę lodowca Geitlasjökull na Islandji zdobył w 1930 dr. Jodko-Narkiewicz Konstanty.

181. S p r a w ą osuszania Polesia od 1865 kierował inżynier generał w służbie rosyjskiej Żyliński Józef.

182. D z i e ł a m i o historji naturalnej i z dziedziny medycyny zdobył sławę wszechświatową Polak z Szamotuł dr. Jonston Jan (1603—1675).

183. N a c z e l n y m geometrą złotonośnych terenów w gubernji tomskiej był w 1884 inż. Judycki Józef.

184. S e k r e t a r z e m króla greckiego przez kilkanaście lat był uczestnik powstania listopadowego Kaliński Anastazy (zm. 1893 w Atenach).

185. D y r e k t o r e m departamentu Min. Przemysłu i Handlu w Waszyngtonie był emigrant po 1831 r. dr. Kałusowski Henryk.

186. P ó ł n o c n e okolice Syberji podbijał, docierając do morza Lodowatego 1658, wcielony do oddziałów zbrojnych eksploratorów Syberji, polski jeniec wojenny Kamieński Dłużyk Adam.

187. D y r e k t o r e m ogrodu botanicznego w Odesie był w 1895 dr. Kamieński Franciszek.

188. Sławę pierwszorzędnego znawcy pływacza podzwrotnikowego zdobył w świecie naukowym anatom i systematyk roślin, podróżnik po Indjach, Ceylonie, Jawie, dr. Kamieński Franciszek.

189. Dyrektorem obserwatorjum morskiego we Władywostoku był astronom profesor dr. Kamieński Michał (ur. 1886).

190. Szkołę wojskową w Nowym Yorku założył generał Józef Karge (1823—1892).

191. Profesorem literatury i języków europejskich w kolegjum New Jersey w Princeton był generał Karge Józef (1823—1892).

192. Instruktorem jazdy pułku nowojorskiego, składającego się przeważnie z Polaków, był w czasie wojny secesyjnej 1862—1867 generał Karge Józef (1823—1892).

193. Przetłumaczył Koran na język polski orjentalista Kazimirski Wojciech (1808—1887).

194. Słownik arabsko-francuski napisał w 1846 orjentalista Kazimirski Wojciech.

195. Profesorem chińskiego języka w École des langues vivantes (szkole języków żywych) w Paryżu w 1876 był dyplomata i sinolog Kleczkowski Michał Aleksander.

196. Doradcą rządu francuskiego w sprawach chińskich 1850—1876 był minister pełnomocny tegoż rządu w Chinach, sinolog Kleczkowski Michał Aleksander.

197. Dyrektorem rządowej politechniki w Limie w Peruwji był inżynier Kluger Władysław.

198. Kanał przez Andy trasował 1876 profesor inżynier Kluger Władysław.

199. Szkołę dróg i mostów czyli politechnikę w stolicy Peruwji, Limie, zorganizował 1875 profesor inżynier Kluger Władysław.

200. Kierownikiem wyprawy badającej z ramienia rządu peruwjańskiego Kordyljery pod względem hydraulicznym w 1875, był profesor inżynier Kluger Władysław.

201. W Limie stolicy Peruwji założył w 1878 i wydawał rocznik naukowy „Annales de constructions civiles de minas del Peru” profesor inżynier Kluger Władysław.

202. Irygacje południowej części Peruwji przeprowadzał od 1878 profesor inż. Kluger Władysław.

203. Budowy mostów prowadził, regulacją miast kierował w Peruwji od 1878 profesor inżynier Kluger Władysław.

204. Pierwszą w Ameryce Płd. szkołę inżynierską stworzył i był jej dyrektorem w Limie w Peruwji, profesor inżynier Kluger Władysław.

205. Drogę kolei żelaznej z Peruwji do Boliwji trasował w 1876 inżynier Kluger Władysław.

206. Inżynierem powołanym w 1875 przez rząd peruwjański specjalnie do robót hydraulicznych był profesor inżynier Kluger Władysław.

207. „Przegląd Emigracyjny” pierwsze pismo poświęcone sprawom emigracji i kolonizacji założył w 1892 we Lwowie dr. Kłobukowski Stanisław.

208. Sprawę zorganizowania planowego osadnictwa w Paranie pierwszy poruszył i omówił na zjeździe prawników i ekonomistów w 1889 w Poznaniu dr. Kłubukowski Stanisław.

209. Gejzery Islandji oraz wyspy wulkaniczne badał 1907—1912 geolog-wulkanolog Komorowicz Maurycy.

210. Nowy minerał „szungit“ odkrył w 1878, poszukując złóż antracytu w gubernji ołonieckiej, inżynier Kontkiewicz Stanisław.

211. Jeden z pierwszych opisów Kamczatki i jej ludów podał jeniec wojenny i zesłaniec, generał kościuszkowski Kopeć Józef (1762—1810).

212. Pierwszą wyprawę polskich emigrantów do kopalń australijskich zorganizował 1852—56 major Korzeliński Seweryn.

213. Działo pneumatyczne nabijane dynamitem wynalazł w 1866 i eksperymentował na zlecenie rządu St. Zjed., inż. kapitan Żaliński Edmund.

214. Wojska francusko-angielskie uratował w czasie wojny krymskiej, zorganizowawszy błyskawicznie zaprowiantowanie po pożarze magazynów, generał Kościelski Władysław (Sefer Pasza).

215. Mistrzem ceremonji i zaufanym doradcą sułtanów Abdul Azisa i Abdul Medżidże był generał Kościelski Władysław (Sefer Pasza).

216. Profesorem języków mandżursko-tunguskich i mongolskich na uniwersytecie petersburskim był w 1900—23 dr. Kotwicz Władysław.

217, Języki wschodnie, szczególnie mongolskie, wykładał na uniwesytecie kazańskim od 1833 i był rektorem tegoż uniwersytetu Kowalewski Józef Szczepan.

218. Pierwszy badał na miejscu w 1830—32 narzecze szczepów mongolskich, burjackich i tunguskich, które nie posiadały słowników i gramatyki, profesor Kowalewski Józef Szczepan.

219. Dyrektorem obserwatorjum astronomicznego w Kazaniu w 1850 był dr. Kowalski Marjan.

220. Położenie geograficzne 186 miejscowości na Uralu oznaczył w 1848 dr. Kowalski Marjan.

221. Na profesora w szkole górniczej w Oruro w Boliwji powołany został w 1933 przez rząd boliwijski dr. Kozłowski Roman.

222. W Andach boliwijskich prowadził badania geologiczne w 1919—21 profesor Kozłowski Roman.

223. Tłumaczem i sekretarzem biskupa ispahańskiego Fryderyka Barnabity, był misjonarz i orjentalista, jezuita ks. Krusiński Tadeusz (1675—1757).

224. Historję rewolucji perskiej w 1722 opisał w dziele francuskiem, naoczny jej świadek i znawca spraw perskich ks. Krusiński Tadeusz.

225. Do misji dyplomatycznych przez szachów perskich, rząd turecki i Watykan używany był znawca wschodnich języków, zwłaszcza perskiego, misjonarz i orjentalista ks. Krusiński Tadeusz (1675—1757).

226. Pierwszą obszerną historję wychodztwa polskiego w Ameryce napisał w 1905 ks. Kruszka Wacław.

227. Reprezentantem Azerbeidżanu na konferencji republik kaukaskich w 1920 był prokurator Sądu Najwyższego w Warszawie, Tatar polski, Najman-Mirza Kryczyński Olgierd.

228. Wiceministrem sprawiedliwości republiki Azerbeidżańskiej w 1919—1920 był prokurator Sądu Najwyższego w Warszawie, Tatar polski, Najman-Mirza Kryczyński Olgierd.

229. Generałem wojsk amerykańskich w wojnie secesyjnej był Krzyżanowski Włodzimierz.

230. Gubernatorem stanów Florydy, Wirginji i Georgji w czasie wojny secesyjnej amerykańskiej był generał Krzyżanowski Włodzimierz.

231. Pierwszym gubernatorem Alaski po wojnie secesyjnej Stanów Zjednoczonych był generał Krzyżanowski Włodzimierz.

232. Pułk z Polaków złożony pod nazwą „Leg-

jon Polski" sformował w amerykańskiej wojnie secesyjnej generał Krzyżanowski Włodzimierz.

233. Kilkadziesiąt lat podróżował po wyspach Mikronezji i badał je Kubary Jan (1846—1896).

234. Jednym z pierwszych badaczy wysp Mikronezji w 1867 był Kubary Jan.

235. Obserwatorjum astronomiczne na Tahiti założył inżynier Kulczycki Adam (1809—1882).

236. Dyrektorem spraw wewnętrznych Nowej Kaledonji był astronom inżynier Kulczycki Adam (1809—1882).

237. Wybitną pracę oświatową w Paranie prowadził od 1900 przyrodnik i socjolog Aleksy Kurcjusz.

238. Mapę Tahiti sporządził i wydał Kulczycki Adam (1809—1882).

239. Kawę wprowadził do Europy i pierwszą kawiarnię założył we Wiedniu 1683 tłumacz języka tureckiego przy Akademji Orjentalnej Kulczycki Franciszek.

240. Mianem „Twórcy Gdyni" społeczeństwo polskie określa byłego ministra, dyrektora zakładów azotowych w Mościcach, inżyniera Kwiatkowskiego Eugenjusza.

241. Wyprawę archeologiczną do prowincji Pizydji i Pamfilji w Azji Mniejszej zorganizował i finansował 1884 hr. Lanckoroński Karol.

242. Pierwszy zakład wodoleczniczy w Algierze założył w 1879 dr. Landowski Edward.

243. Komendantem obwodu plemiona maronów na Jamajce był z ramienia rządu angielskiego ok. 1814. Lasocki Aleksander.

244. Jedynym malarzem europejskim w Luxorze w czasie, gdy Howard Carter w 1922 odkrywał grobowiec Tut-ench-Amona, był Laszenko Aleksander.

245. Dział pomiarów promieniowania i widma słonecznego w centralnem obserwatorjum meteorologicznem w Tacubaya w Meksyku prowadzi meteorolog i podróżnik, dr. Lemański Zenon.

246. Pierwszą polską podróż wzdłuż Afryki od Kapsztadu do morza Śródziemnego odbył wraz z prof. Goetlem Walerym w 1929 dr. Loth Jerzy.

247. Wyprawę morską do Połągi w czasie powstania 1863 zorganizował i dotarł na statku polskim do Malmö pułkownik Łapiński Teofil.

248. Egipt fortyfikował za czasów Napoleona 1798—1800 generał inżynier Łazowski Feliks.

249. Ekspedycję badawczą do Angoli w 1929 z ramienia Ligi Morskiej i Kolonjalnej prowadził Łyp Franciszek.

250. Badania nad tworzeniem lodu na dnie jeziora Ładogi w 1905—06 prowadził Makowski Arnold.

251. Najwyższą kolej na świecie, drogę żelazną z portu Calao przez Andy do Montanji na wysokości 4768 m. projektował i budował wraz z innymi inżynierami Polakami, profesor inżynier Malinowski Ernest (1815—1890).

252. W ekspedycji Banku Polskiego do Indyj w 1829 w celu rozejrzenia się w warunkach zbytu cynku brał udział Małachowski Władysław.

253. Obserwatorjum astronomiczne w Jenisejsku urządził Marks Maksymijan (1812—1888).

254. Najlepszemi obserwacjami meteorologicznemi w imperjum rosyjskiem w swoim czasie były obserwacje prowadzone w Jenisejsku przez Marksa Maksymiljana (1812—1888).

255. Głębokość rzeki Jeniseju oraz bystrość wody i przypływu pod Jenisejskiem wymierzył Marks Maksymiljan (1812—1888).

256. Obszerne lasy pinjowe w dorzeczu Czarok Su w Zakaukaziu odkrył 1855 książę Massalski Władysław.

257. Uprawa bawełny w Turkiestanie i kraju Zakaukaskim zawdzięcza swój rozwój księciu Massalskiemu Władysławowi (1859—1932).

258. Pierwszym tłumaczem języków wschodnich przy dworze cesarskim w Wiedniu w 1661 był autor 3 tomowego słownika języków wschodnich Meniński Franciszek.

259. Jednym z pierwszych misjonarzy w Mozambiku, Goa, Kochinchinie, Manili i w Japonji, gdzie zginął śmiercią męczeńską w 1643, był ks. Męciński Wojciech.

260. Zapomniane wyspy St. Paul i Amsterdam w oceanie Indyjskim odkrył na nowo w 1841 eksplorator Mierosławski Adam.

261. Właścicielem wysp St. Paul i Amsterdam w oceanie Indyjskim był 1841—51 marynarz polski Mierosławski Adam.

262. Kilka cennych prac o zwyczajach Melanezyjczyków napisał w języku niemieckim i angielskim profesor dr. Malinowski Bronisław (ur. 1884).

263. Zwiedzał Palestynę i Syrję i był misjonarzem w Persji w 1656 ks. Młodzianowski Tomasz.

264. Na szczyt Wielkiego Araratu wchodził kilkakrotnie Młokosiewicz Ludwik (zm. 1909).

265. Pierwszą kobietą, która weszła na szczyt Wielkiego Araratu w 1889, była Młokosiewiczówna Julja.

266. Pierwszą osadę w Teksasie „Panna Maria” założył w 1854 ks. Moczygęba Leopold.

267. Kustoszem długoletnim Muzeum Dalekiego Wschodu w Troickosawsku na Syberji był Molesson Władysław (1855—1899).

268. W wyprawie Czerniszewa na Nową Ziemię w 1895 brał udział dr. Morozewicz Józef.

269. Geologiczną budową wysp Behringa i Miedzianej badał z ramienia rządu rosyjskiego w 1903 dr. Morozewicz Józef.

270. Znawcą i tłumaczem języków berberyjskich przy władzach francuskich w Algierze był Motyliński Kalasanty (1854—1907).

271. Wyprawą dla badań lingwistycznych w masywie Hoggaru na Sacharze kierował 1906 z ramienia rządu francuskiego, znawca narzeczy berberyjskich, Motyliński Kalasanty.

272. Stosunki handlowe z Persją nawiązywał w 1602 z ramienia Zygmunta III Muratowicz Sefer.

273. Legendy o rzekomym polskim odkrywcy Ameryki Janie z Kolna rozwiał w pracy źródłowej 1928 dr. Olszewicz Bolesław.

274. Udział w wyprawie na półwysep Kanin i morze Barentsa w 1913—14 brał profesor Ordyński Paweł.

275. Obszar wododziałowy rzek Kamy, Pieczory i Wyczegdy badał w 1912 profesor Ordyński Paweł.

276. Historję Związku Narodowego Polskiego w Stanach Zjednoczonych napisał w 1904 Osada Stanisław.

277. Mongolję, Mandżurję, Tybet, Wschodnią Syberję badał 1904—1921 Ossendowski Antoni Ferdynand.

278. Arbitrem między Grecją a Turcją w czasie konferencji pokojowej był dr. Ostroróg Leon.

279. Wiceministrem sprawiedliwości rządu tureckiego był w 1909 dr. Ostroróg Leon.

280. Departamentem ottomańskiego długu publicznego kierował w 1893 dr. Ostroróg Leon.

281. Poemat Saadiego „Gulistan” przełożył na język polski sekretarz królewski i tłumacz języka tureckiego Otwinowski Samuel (ur. 1624).

282. Granicę florystyczną między typem europejskim a Azją w stepach kałmuckich badał w 1890 dr. Paczowski Józef.

283. W 1599 podróżował 16 lat po Persji, Arabji, Indjach, Afryce Palczowski Paweł.

284. Indje zwiedzał w 1596 i opisał Pawłowski Krzysztof.

285. Zwyczaje i język Jakutów 1881—1905 badał Piekarski Edward.

286. Admirałem floty maltańskiej był rotmistrz Król. Mości Pieniążek-Odrowąż Prokop (1535—1589).

287. Z mahometanami zwycięsko walczył w Algierze, Tunisie i Trypolitanji admirał floty maltańskiej Pienieżek Odrowąż Prokop (1536 — 1589).

288. Lektorem języków wschodnich na uniwersytecie berlińskim 1845 — 57 był orjentalista Pietraszewski Ignacy.

289. Tłumaczem poselstwa pruskiego w Persji od 1857 był orjentalista Pietraszewski Ignacy.

290. Jezyk turecki wykładał na uniwersytecie petersburskiem 1842—45 Pietraszewski Ignacy.

291. Kustoszem muzeum we Władywostoku był 1899 etnograf Piłsudski Bronisław.

292. Kulturę Ainów, Gilaków i Oroczonów badał na Sachalinie zesłany na 15 lat katorgi etnograf Piłsudski Bronisław.

293. W ekspedycji naukowej Sieroszewskiego do Japonji 1903 brał udział Piłudski Bronisław.

294. Jednym z najlepszych, obok Bachelera, znawców języka Ainów był Piłsudski Bronisław.

295. Jedynym na świecie znawcą języka Gilaków i Oroczonów był Piłsudski Bronisław.

296. Kolonję „Sevastopol” w Kalifornji założył Piotrowski-Korwin Rudolf (1814—1883).

297. Pionierem osadnictwa w Kalifornji, tz. „Californian pionier”, był 1848 Piotrowski-Korwin Rudolf (1814—1883).

298. Pierwszymi plantatorami polskimi na Zambezi w Srodkowej Afryce byli 1884—92 Pisuliński Antoni i bracia Stebleccy.

299. Nieznaną wyżynę z lodowcami oraz rzekę, którą nazwał rzeką Nałkowskiego, odkrył w 1905 na Nowej Ziemi dr. Piwowar Adam.

300. Wyprawą dla zbadania geologicznego pochodzenia cieśniny Matoczkin Szar, łączącej morze Lodowate z morzem Karskiem, kierował w 1905 dr. Piwowar Adam.

301. Ważne odkrycia geograficzno-geologiczne poczynił w 1905 w okolicach Nowej Ziemi dr. Piwowar Adam.

302. Katalog rozumowany zbiorów przyrodniczych muzeum polarnego w Archangielsku opracował 1903 r. dr. Piwowar Adam.

303. Wyprawą na Nową Ziemię w 1905 kierował dr. Piwowar Adam.

304. Pierwsze dzieło o roślinności Ameryki Srodkowej drukowane po hiszpańsku i niemiecku napisał 1878 Polakowski H.

305. Ostatnim posłem nadzwyczajnym Rzeczypospolitej w Turcji był Potocki Franciszek Piotr (zm. 1829).

306. Zapomniane wyspy na morzu Zółtem nazwane później na jego cześć „Archipelagiem Jana Potockiego”, odnalazł na nowo na starej mapie hr. Jan Potocki (1761—1815).

307. P i e r w s z y m Polakiem, który podróżując po całym świecie, badał wszędnie na miejscu zabytki kartograficzne, był hr. Potocki Jan (1761 — 1815).

308. P i e r w s z e g o wzlotu balonem dokonał w Warszawie 1788 wraz z wynalazcą Blanchardem podróżnik światowej sławy hr. Potocki Jan.

309. P r z e w o d n i c z ą c y m południowego oddziału ekspedycji Struwego do wymierzenia południka od oceanu Lodowatego do Besarabji w 1852 był astronom Prażmowski Adam.

310. G ł o ś n e j w świecie naukowym obserwacji całkowitego zaćmienia słońca dokonał w Hiszpanji 1850 astronom Prażmowski Adam.

311. T r z y k r o t n e podróże naukowe po Mongolji, Mandżurji, Pamirach etc. odbywał od 1870—1885 generał Przewalski Mikołaj.

312. K i l k a gmachów monumentalnych wybudował w Bahii osiadły w Brazylji oficer powstania listopadowego Przewodowski Andrzej.

313. Z w y c i ę s t w e m pod Riachuela na La Placie wsławił imię polskie kapitan korwety brazylijskiej, syn powstańca z 1831 r., Przewodowski Stanisław.

314. P o w o ł a n y przez rząd holenderski w 1896 na Jawę i Sumatrę badał tam choroby trzciny cukrowej oraz studjował paprocie i tytoń, botanik dr. Raciborski Marjan.

315. Z e b r a n e przez Benedykta Dybowskiego materjały lingwistyczne o djalektach ludów Kamczatki opracował w kilkutomowem dziele Radliński Ignacy (1843—1930).

316. T r y p o l i t a n j ę zwiedzał już w 1582 Radziwiłł Mikołaj Krzysztof.

317. K i l k a n a ś c i e wydań doczekał się opis

podróży do Ziemi Świętej, Egiptu, w górę Nilu i do Trypolitanji w 1582 — 84, który napisał Radziwiłł Mikołaj Krzysztof.

318. Największy w Polsce a jeden z największych na świecie zbiorów okazów drzewa, obejmujący przeszło 6000 próbek, znajdujący się w Poznaniu, zebrał w czasie swych podróży profesor inżynier Rafalski Juljan (ur. 1879).

310. Badania etnograficzne wśród Buszmanów, Kafrów, Zulusów i Hotentotów prowadził 1875—77 dr. Rehman Antoni.

320. Kilkaset gatunków nieznanych mchów zebrał w czasie swej podróży do Afryki Południowej 1875—77 dr. Rehman Antoni.

321. Pierwszą kobietą, która weszła na Clarence Peak, najwyższy ze szczytów na wyspie Fernando-Po, w zatoce Biafryjskiej była znana pisarka Hajota czyli Rogozińska Helena.

322. Pierwszym, który szczegółowo badał góry Kameruńskie w 1883—85 był Rogoziński Stefan.

323. „Romer Glacier” nazwali Amerykanie jeden z lodowców w okolicy zatoki Glaner Bay na cześć profesora dr. Romera Eugenjusza.

324. Ekspertem rządu tureckiego w 1924 w Azji Mniejszej był agronom, profesor dr. Rostafiński Jan.

325. Pierwsze zdjęcie topograficzne niektórych niezbadanych okoli dorzecza Amazonki poczynił około 1850 major Rozwadowski Florestan.

326. Obserwacje faunistyczne w ziemi Jakutów czynił w 1902 ornitolog, Rożnowski Kazimierz.

327. Jednym z pierwszych misjonarzy w Chinach był ks. Rudomina Andrzej (1594—1632).

328. Wizytatorem apostolskim Libanu w 1837 był ks. Ryłło Maksymiljan.

329. B o g a t e zbiory archeologiczne w okolicach Niniwy dla muzeum watykańskiego zebrał 1838 ks. Ryłło Maksymiljan.

330. K o l e j z Sao Paulo do Santos w Brazylji budował inżynier Rymkiewicz Bronisław (zm. 1917).

331. P o r t Manaos na Amazonce zbudował inżynier Rymkiewicz Bronisław (zm. 1917).

332. N a d z i e s i ę ć lat przed innemi podobnemi organizacjami we Francji i Anglji utworzył w 1806 we Wiedniu towarzystwo do badań Wschodu hr. Rzewuski Wacław (Emir Rzewuski).

333. P i e r w s z e wielkie czasopismo poświęcone literaturze perskiej, tureckiej i arabskiej ufundował w 1807 hr. Rzewuski Wacław (Emir Rzewuski).

334. K i l k a d z i e s i ą t osad w Stanach Zjednoczonych założył od 1740 pioner osadnictwa w Ameryce Północnej Sadowski.

335. H u t ę szklaną w Paranie założył w 1900 inżynier Salomonowicz Mieczysław.

336. O s a d n i c t w o polskie w Paranie zainicjował w 1869 i nazwany został „Ojcem kolonizacji polskiej w Paranie“, Saporski Edmund Sebastjan.

337. I n s t y t u t geograficzny zorganizował w Krakowie geograf i podróżnik dr. Sawicki Ludomir (1884—1928).

338. P r o f e s o r e m języków wschodnich na uniwersytecie wileńskim od 1822 potem petersburskiem był orjentalista Sękowski Józef.

339. P i e r w s z y m Polakiem, który dotarł do okolic Wielkich Jezior Afryki w 1864, był dr. Żagiell Ignacy.

340. K o l e j ą u podnóża Kordyljerów w Guatemali zarządzał w 1893 Siemaszko R.

341. M o n o g r a f j ę chorób drzew pomarańczowych napisał botanik dr. Siemaszko Wincenty.

342. Pierwszą pracownię fitopatologiczną na kaukaskiem wybrzeżu morza Czarnego i Suchumie zorganizował z ramienia rosyj. min. rolnictwa botanik dr. Siemaszko Wincenty.

343. Założenie pierwszego konsulatu austrjackiego w Kurytybie dla wychodźców w południowej Ameryce było wynikiem podróży naukowej, którą po Ameryce odbył w 1891—92 dr. Siemiradzki Józef.

344. Wiele błędów map argentyńskich sprostował na podstawie swych badań w czasie podróży po południowej Ameryce w 1891—92 dr. Siemiradzki Józef.

345. Jednym z pierwszych badaczy kraju jakuckiego i Jakutów był w latach 1707—1722 Sienicki Ludwik.

346. Delegatem petersburskiej akademji i ros. tow. geograficznego do badania plemienia północnych Ainów był w 1902—3 Sieroszewski Wacław.

347. Złotym medalem za prace badawcze nad Jakutami odznaczony został przez tow. geograficzne petersburskie Sieroszewski Wacław.

348. Kraj Jakutów przez 20 lat badał 1882—95 Sieroszewski Wacław.

349. Przygody sławnego zdobywcy Maurycego Beniowskiego w powieści opisał Sieroszewski Wacław.

350. Pierwszego lotu nad Atlantykiem z Afryki do Ameryki Południowej w 1933 dokonał z zachęty generała Orlicz-Dreszera, prezesa Ligi Morskiej i Kolonjalnej, major Skarżyński Stanisław.

351. Pierwszy polski lot nad całą Afryką odbył major Skarżyński Stanisław.

352. Lotnictwo sanitarne badał we francuskich posiadłościach afrykańskich i stworzył w Polsce generał dr. Sławoj-Składkowski Felicjan.

353. H u t ę szklaną w porcie Antonina pod Kurytybą w Paranie prowadził w 1903 inżynier Skomorowski Jan.

354. B a d a n i e m kultury Abadytów w północnej Afryce zajmował się profesor dr. Smogorzewski Zygmunt (1883—1931).

354. W C h i n a c h jako misjonarz zmarł w 1655 były starosta nakielski ks. Smogulecki Jan Mikołaj.

356. C m e n t a r z y s k o starożytnego Herakleopolis w Egipcie odkrył w 1907 egiptolog Smoleński Tadeusz.

357. J a k o delegat Akademji Umiejętności od 1905 — 1909 czynił poszukiwania archeologiczne w Egipcie Smoleński Tadeusz.

358. D o w ó d c ą pułku „Ułanów Stanów Zjednoczonych" w wojnie secesyjnej był 1864 pułkownik Smoliński Józef.

359. M a r t y r o l o g j ę i życie zesłańców polskich na Sybirze uwiecznił na płótnie powstaniec i zesłaniec, malarz Sochaczewski Aleksander (ur. 1842).

360. O b s e r w a c j e nad tarantulą i skorpionami czynił w 1885 na Kaukazie zoolog Spadkowski T.

361. K i e r o w n i k i e m djagnostyki w Instytucie Pasteura w Tunisie jest badaczka tyfusu plamistego dr. Sparrow Helena.

362. B a d a n i a tyfusu plamistego w Meksyku prowadziła w 1931 na zaproszenie Instytutu Pasteura w Tunisie dr. Sparrow Helena.

363. G e j z e r y Islandji, wulkany Martyniki i t. d. badał wulkanolog Sporzyński Ksawery, (1863 — 1923).

364. Z ł o t y m medalem petersburskiej akademji sztuk pięknych za obrazy wschodnie odznaczony został malarz Stabrowski Kazimierz (ur. 1867).

365. K i e r o w n i k e m topograficznego oddziału ros. sztabu generalnego w 1874 był geodeta topograf Stebnicki Hieronim.

366. M a p ę Kaukazu i Turcji azjatyckiej wykonał Stebnicki Hieronim (1832—1897).

367. T w i e r d z e n i e o pustej przestrzeni pod górą Ararat postawił na podstawie swoich pomiarów i badań siły ciężkości Stebnicki Hieronim (1832—1897).

368. P i e r w s z ą farmę w głębi Afryki u ujścia rzeki Zambedi założyli wraz z Pisulińskim w 1886 bracia Stebleccy Stanisław i Kazimierz.

369. 500 k i l o m e t r ó w kwadratowych obszaru w górach Shize-Highlands w centralnej Afryce nabyli od murzynów w 1891 z prawem suwerenności Steblecki Stanisław i Kazimierz.

370. P r o m i e n i o w a n i e słońca i magnetyzm ziemski badał w Alpach, na Atlantyku, w Argentynie i Laponji 1923—1927 dr. Stenz Edward.

371. P r z y r z ą d do mierzenia czaszek i kości ludzkich wynalazł i demonstrował na kongresie naukowym w Buenos Aires w 1910 dr. Stołyhwo Kazimierz.

372. J a k o znakomity lekarz słynął wzywany do Zygmunta Augusta, Izabelli, królowej węgierskiej i sułtana Solimana II w 1542 dr. Struś Józef.

373. W s p ó ł t w ó r c ą atlasu Szwajcarji Dufours'a był inżynier topograf Stryjeński Aleksander (1813—1876).

374. P l a n Adrjanopola i mapę Turcji już w 1547 wykonał Stryjkowski Maciej.

375. A u t e n t y c z n o ś ć relikwij św. Katarzyny znajdujących się w kościele św. Barbary w Krakowie, z polecenia Zygmunta III badał na miejscu w Palestynie w 1509 Strzała Hieronim.

376. Pokłady złota w okręgu Wellington w Australji odkrył w 1839 hr. Strzelecki Edmund Paweł.

377. Pustynne przestrzenie kraju Wiktorji w Australji pierwszy badał 1838—1844 hr. Strzelecki Paweł Edmund.

378. Najwyższy szczyt gór australijskich odkrył 15.II 1840 r. i nazwał górą Kościuszki hr. Strzelecki Paweł Edmund.

379. Znakomicie zorganizował i w głównej mierze sam sfinansował akcję pomocy w czasie straszliwego głodu w Irlandji w 1847—48 znany podróżnik hr. Strzelecki Edmund Paweł.

380. Szefem sztabu generalnego republiki Azerbeidżanu był i doprowadził do przymierza tej republiki z republiką Gruzińską w 1919 Tatar polski, generał Sulkiewicz Maciej.

381. Rząd republiki Krymskiej utworzył w 1918 roku Tatar polski generał Sulkiewicz Maciej.

382. Słownik arabski układał generał Sułkowski Józef.

383. Jednym z pierwszych, który zwrócił uwagę na zabytki archeologiczne Egiptu i był czynnym członkiem instytutu egipskiego w Kairze, był w 1794—98 generał Sułkowski Józef.

384. Jednym z pierwszych, który objaśnił wiele hieroglifów egipskich w 1794—98 był generał Sułkowski Józef.

385. Plan kampanji egipskiej Napoleona układał 1797 znawca archeologji i geografji Egiptu generał Sułkowski Józef.

386. Pomnik Szydy w Egipcie odkrył 1797 egiptolog generał Sułkowski Józef.

387. Zarząd nad koczowniczemi ludami Kir-

gizów sprawował przez dłuższy czas filareta i zesłaniec Suzin Adam (1809—1879).

388. Inwentarz zbioru numizmatów starożytnych Indyj w Ermitażu petersburskim sporządził w 1908—1911 Symonolewicz Konstanty.

389. Przygotował do druku katalog i inwentarz monet polskich w petersburskim Ermitażu w 1908—11 Symonolewicz Konstanty.

390. Stan rolnictwa i jedwabnictwa w Azji badał z polecenia rządu austrjackiego w 1868—70 w Chinach, Japonji, Kochinchinie, dr. Syrski Szymon.

391. Mapę morza Adrjatyckiego sporządził wspólnie z profesorem Accurti dr. Syrski Szymon.

392. Polskie Tow. Geologiczne założył w 1922 geolog i podróżnik dr. Szajnocha Władysław.

393. Jako jedyny Polak wysłany został w 1904 do instytutu orjentalnego w Bejrucie ks. Szczepański Władysław.

394. Warunki techniczne budowy kanału morze Śródziemne—Eufrat badał w 1834 w Mezopotamji z polecenia generała Dembińskiego major Szemiot Franciszek.

395. Tłumaczenia arcydzieł literatury arabskiej ogłaszał przyjaciel Słowackiego, orjentalista Szpicnagel Ludwik.

396. Podstawą do poznania przyrody północno-zachodniej części Ameryki Południowej były wyniki badań zoologa Sztolcmana Jana (1854—1928).

397. Do badań geologicznych w Peruwji powołany został w 1875 przez rząd peruwjański Sztolcman Jan.

398. Szefem inżynierji wojsk egipskich był przez długie lata od 1835 powstaniec z 1831 r. Szulc August.

399. Okolice podbiegunowe badał od 1878

podróżnik amerykański pochodzenia polskiego, Szwatka Fryderyk.

400. Wyprawę do ziemi króla Wilhelma w celu odnalezienia szczątków ekspedycji Franklina urządził w 1778—80 podróżnik pochodzenia polskiego Szwatka Fryderyk.

401. Osadę, która dała początek dziesiejszemu miastu Harbin, założył w 1898 inżynier Szydłowski Adam.

402. Jezioro Titicaca i górę Urubamba w Ameryce Południowej badał profesor Szyszło Witold.

403. Lekarzem Kedywa od 1862 był dr. Żagiell Ignacy.

404. Jednym z twórców i pierwszych kierowników Polskiego Tow. Emigracyjnego we Lwowie założonego w 1894 był dr. Szyszyłowicz Ignacy.

405. Przeszło 500 grobów i cmentarzysk w Zabajkalu i Mongolji odkrył w 1877—1891, rozkopał i zbadał na przestrzeni 1000 km. profesor dr. Talko-Hryncewicz Juljan.

406. Dowództwo w wojnie z Maurami od króla Emanuela portugalskiego otrzymał i sławą się okrył hetman wielki koronny Tarnowski Jan (1488—1561).

407. Własnę ekspedycję na Pamiry prowadziła w 1929 Toeplitz-Mrozowska Jadwiga.

408. Jezioro Słoni w Kamerunie odkrył w 1883 inżynier górniczy Tomczek Klemens.

409. Na własnym żaglowcu odbył w 1876 podróż naokoło świata hr. Tyszkiewicz Benedykt.

410. Pierwszy polski fotomontaż sporządził w 1897 podróżnik hr. Tyszkiewicz Benedykt.

411. Kolekcje skórek ptaków kaukaskich, które zebrał w czasie podróży, wystawił na wy-

stawie we Wiedniu 1885 i zdobył uznanie specjalistów dr. Ulanowski Adam.

412. Szpitalami cholerycznemi w Azji środkowej kierował 1905 dr. Urstein Maurycy (ur. 1873).

413. Porównawcze badania psychologiczne wśród Tekińców, Sartów, Kirgizów pierwszy przeprowadził dr. Urstein Maurycy (ur. 1873).

414. Na zbudowanym przez siebie jachcie „Zjawa" wyruszył wraz z Korniowskim w 1932 z Gdyni w podróż morską i dotarł w 1933 do Brazylji harcerz Wagner Władysław.

415. Komitet kolonizacji polskiej w Ameryce Środk. utworzył w 1864 generał Waligórski.

416. Koncesje terenowe na pół miljona hektarów w Peruwji uzyskał w 1928 Warchałowski Kazimierz.

417. Pawilon polski na wystawie światowej w Kurytybie 1904 wybudował Warchałowski Kazimierz.

418. Z ramienia angielskiego towarzystwa rolniczego zbierał rośliny w Płd. Ameryce w 1850 profesor Warszewicz Józef.

419. Przez niemieckie tow. ogrodnicze wysłany został do zbierania nasion roślin egzotycznych do Ameryki Środkowej, gdzie podróżował 1844—1850, profesor Warszewicz Józef.

420. Wiele nieznanych gatunków roślin, nazwanych później jego imieniem, odkrył w Ameryce Południowej 1844—50 profesor Warszewicz Józef.

421. Czarną żmiję nieznaną żadnemu badaczowi odkrył w czasie swej ekspedycji na Ałtaj w 1916 ks. Wasilewski Jan.

422. Pierwszym admirałem polskim był projektodawca stworzenia floty kaperskiej w 1557 Władysław Dunin-Wąsowicz.

423. P r o j e k t założenia niepodległej kolonji polskiej na Nowej Gwinei rzucił w 1871 i złożył na ten cel 10,000 rubli oraz przeznaczył bibljotekę wartości 40,000 franków Wereszczyński Piotr.

424. P r o f e s o r e m języków wschodnich w Kazaniu był Wiernikowski Jan (1800—1877).

425. J e d n y m z założycieli stowarzyszenia lekarzy w Kalifornji był dr. Wierzbowski Feliks Paweł (1815—1860).

426. P i e r w s z y przewodnik po Kalifornji, który, zupełnie wyczerpany, doczekał się kilku przedruków, ostatnio w 1932 r., napisał dr. Wierzbowski Feliks Paweł.

427. D o b a d a c z y Australji i Nowej Zelandji należał, dwukrotnie objechał świat podróżnik i pisarz Wiśniowski Sygurt.

428. H e r b a r j u m sybirskie założył w Irkucku 1873 r. Witkowski Mikołaj.

429. S z t u c z n e pagórki z bogatemi pamiątkami po starożytnych mieszkańcach w okolicach Irkucka odkrył i zbadał Witkowski Mikołaj (1841—1892).

430. Z ł o t y m medalem za badania geologiczne na Syberji odznaczony został przez petersburskie tow. geograficzne Witkowski Mikołaj.

431. T a m ę morską w Dieppe wybudował inżynier Wolski Kalikst (1816—1884).

432. P r o j e k t y kolei między Bordeaux, Besançon i Miluzą sporządził inżynier Wolski Kalikst (1816—1884).

433. A d m i r a ł e m floty papieskiej mianowany został w 1726 Wolski Tomasz Stanisław.

434. N a f t o c i ą g od morza Kaspijskiego do Czarnego budował około 1906 r. inżynier Wyganowski Tadeusz.

435. Towarzystwo kolonizacyjno-transportowe południowo-amerykańskie założył w Chicago w 1908 ks. Wyszyński Cezary.

436. Największy w swoim rodzaju zbiór rysunków, przeważnie kolorowych, storczyków, obejmujący przeszło 30.000 rycin, stworzył delegat apostolski w Indjach, arcybiskup ks. Zaleski Michał (1852—1925).

437. Delegatem apostolskim w Indjach był od 1892 arcybiskup ks. Zaleski Wład. Michał.

438. Bajki Krasickiego na język arabski tłumaczył w 1882 orjentalista hr. Załuski Karol.

439. Kilka dzieł w języku franc. geologji i klimatologji Egiptu napisał dr. Żagiell Ignacy.

440. Wyspą Zaremby nazwali w 1832 Rosjanie jednę z wysp w Archipelagu Aleksandra na cześć marynarza i podróżnika Zaremby Alojzego.

441. Ekspedycją badawczą do Peruwji w 1928 kierował kapitan dr. Zarychta Apolonjusz.

442. Głównym organizatorem Sił Narodowych Morskich pod koniec powstania styczniowego był kapitan Zbyszewski Wład. Feliks.

443. Wielkie wpływy na dworze cesarza brazylijskiego Don Pedra posiadał około 1865 i wraz z Saporskim zainicjował osadnictwo polskie w Paranie ks. Zieliński Antoni.

444. Na zaproszenie rządu angielskiego badał pod względem geologicznym Nigerją i Złote Wybrzeże w 1910 dr. Zuber Rudolf.

445. W cieśninie Magelana badał pokłady węgla w 1887 geolog dr. Zuber Rudolf.

446. Szefem służby geologicznej rządu holenderskiego na Jawie i Sumatrze jest od 1914 wulkanolog dr. Zwierzycki Józef.

447. P i e r w s z y zwrócił uwagę na język Kurdów i badał go 1848—1866 Żaba Kościesza August.

448. I n s p e k t o r e m sanitarnym w Jaffie w 1843 był dr. Żaba Hieronim.

449. P r o f e s o r e m uniwersytetu w Buenos Aires był Żaba Napoleon Feliks (1803—1885).

NOTATKI ŻYCIORYSOWE

o umieszczonych w części pierwszej osobach.

Aleksandrowicz Tomasz Walerjan, zmarły 1794, wojewoda podlaski; posłował w 1766 do Turcji, gdzie osiadł; założył szkołę orjentalną polską w Konstantynopolu; djarjusz podróży, który spisał, znajduje się w rękopisie w Ossolineum we Lwowie.

Dr. Anigstein Ludwik, ur. 2.II.1891, znany na terenie międzynarodowym jako badacz tyfusu plamistego, jest członkiem Komisji malarycznej Ligi Narodów. A. odbył od 1924 szereg podróży badawczych z ramienia Ligi Narodów po Rosji europejskiej, państwach bałkańskich, Włoszech, Hiszpanji, Palestynie, Egipcie i Syrji, w 1931 zorganizował z ramienia L. N. służbę przeciwmalaryczną w Sjamie, w 1929 badał z ramienia rządu brytyjskiego tyfus tropikalny na półwyspie Malajskim.

Anzelm z Krakowa, czyli Anzelm Polak, bernardyn, słynny kaznodzieja, wsławił się opisem Ziemi Świętej, którą zwiedził w 1507—1508 r. Opis ten pt. „Terrae Sanctae et Urbis Hierosolimae apertior descriptio...". (Opis Z. S. i miasta Jerozolimy) umieścił znany geograf polski Jan ze Stopnicy w swojej geografji „Introductio in Ptolemei cosmographiam", wydanej w Krakowie w 1512 r. Praca Anzelma, która jest najstarszym polskim opisem Ziemi Świętej doczekała się licznych wydań w Polsce: 1512, 1514, 1515, 1595, 1696, 1698, 1725 i t. d. i zagrani-

cą, jak w Amsterdamie, w 1725 w IV tomie zbioru H. Canizjusza „Thesaurus Monumentorum ecclesiasticorum et historicum” (Skarb pomników kościelnych i historycznych).

Arciszewski Krzysztof ur. 1592 zm. 1656; służył w wojsku holenderskiem, poczem wsławił się jako generał holenderski w Brazylji przeciw Portugalczykom od 1629 do 1637, odnosząc liczne zwycięstwa i przeprowadzając równocześnie fortyfikowanie miejsc obronnych jak Parnambuco, Bahia, Rio de Janeiro. Wzywany dwukrotnie przez króla Władysława IV do powrotu, otrzymał w 1646 godność „starszego nad armatą”, czyli generała artylerji z prawem i obowiązkiem dokonania lustracji całego rynsztunku wojennego Rplitej, walczył dzielnie podczas wojen kozackich; zmarł pod Gdańskiem. Holendrzy uczcili pamięć Arciszewskiego wybiciem medalu na jego cześć i wystawieniem mu pomnika w Parnambuco.

Dr. Arctowski Henryk, ur. 1871, współczesny klimatolog, geograf, podróżnik, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, światowej sławy; A. brał udział wraz z dr. A. Dobrowolskim w słynnej belgijskiej wyprawie Gerlache'a do bieguna południowego na statku „Belgica” oraz odbył podróże naukowe po Nowej Zelandji, Ameryce Północnej i t. d.; napisał szereg cennych prac z zakresu klimatologji. Pod jego kierunkiem pracuje liczny zastęp młodych uczonych we Lwowie.

Babiński Aleksander, inżynier, przebywał w Peruwji, gdzie zajmował się projektem osuszania słynnych kopalni srebra Cerro de Pasco; sporządził mapę Peruwji.

Babiński Henryk, był drugim po Ignacym Domeyce badaczem Chile, które zwiedzał w 1893 z po-

lecenia rządu francuskiego. B. odkrył bogate złoża węgla kamiennego w południowych Kordyljerach.

Dr. Banachiewicz Tadeusz, ur. 1882 r., astronom i geodeta, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, dyrektor Obserwatorjum U. Jag. i prezes Narodowego Instytutu Astronomicznego; czynił w latach 1911—1914 pomiary natężenia siły ciężkości w szeregu miejscowości Rosji europejskiej. W 1927 zorganizował pierwszą i jedyną dotychczas w odrodzonej Polsce wyprawę dla obserwacji całkowitego zaćmienia słońca w Laponji szwedzkiej. B. wprowadził do astronomji i matematyki stosowanej pojęcie „krakowianów” upraszczające wzory i ułatwiające rachunki astronomiczne.

Barszczewski Leon, ur. 1849 w Warszawie, zm. 1910 w Częstochowie, pułkownik wojsk rosyjskich, podróżnik i wybitny glacjolog, członek petersburskiego tow. geograficznego, moskiewskiego tow. ichtjologicznego aklimatyzacji geologicznej i botanicznej, badał przez 20 lat Pamiry, Ałtaj, Turkestan, Bucharę i Afganistan; pozostawił szereg notat rękopiśmiennych oraz kilkaset zdjęć fotograficznych.

Barszczewski Stefan, ur. 21. VI. 1863, współczesny dziennikarz i pisarz, członek redakcji „Kurjera Warszawskiego”, badał w 1891, w czasie t. zw. „gorączki brazylijskiej”, warunki osadnictwa w Ameryce Południowej w charakterze specjalnego korespondenta „Kurjera Warszawskiego”, przebywał kilka lat w Stanach Zjednoczonych jako dziennikarz i działacz emigracyjny.

Bartmański Tomasz Franciszek, ur. 1793 zm. 25 marca 1880, inżynier i podróżnik; uczestnik powstania listopadowego, był potem oficerem inżynierji

w armji francuskiej; przebywał 4 lata w Algierze, wysłany w 1842 przez rząd francuski do Egiptu, sporządził plan fortyfikacji portu Aleksandrji oraz śluz z morza do Nilu; wysłany z ekspedycją naukową zwiedził Górny Egipt, Nubję, Etjopję, Sennahar, Galles, Góry Książęce, Syrję, Palestynę i Arabję, później wykonał różne poważne roboty inżynierskie we Francji i Hiszpanji, wybudował gazownię w Madrycie i urządził w Andaluzji plantację 100.000 drzew oliwnych wraz z robotami hydraulicznemi; od 1848 podróżował po Europie.

Benedykt Polak, franciszkanin, był pierwszym Polakiem, który zwiedził Syberję; w 1245—1246 brał udział jako tłumacz w poselstwie Jana Piano de Carpino, wysłanego przez papieża Inocentego IV, do chana Mongolji w Kurakorum; wspólny opis tej podróży pt. „De itinere patrum Minorum ad Tartaros...” (O podróży ojców franciszkanów do Mongolji) krążył w wiekach średnich w licznych odpisach po Europie.

Hr. Beniowski Maurycy August, ur. 1741 w Wrbowie na Słowaczyźnie, poległy 23 maja 1786 na Madagaskarze, jako uczestnik konfederacji barskiej zesłany został na Kamczatkę, tam zbuntował współzesłańców, opanował okręt w Bolszerecku i puścił się na nim w 1771 na ocean, zatrzymał się na Madagaskarze, dokonał podboju części tej ogromnej wyspy u wschodniu-południowych brzegów Afryki. Tubylcy madagaskarscy ogłosili go królem, atoli Francja wystąpiła przeciw niemu i rozpoczęła z Bieniowskim walkę, w której zginął 1786 r.

Białynicki-Birula Aleksander, zoolog, kustosz muzeum akademji w Petersburgu, brał udział w ostatniej rosyjskiej wyprawie podbiegunowej barona Tolla w 1899—1903 r. w czasie której sam

z dwoma Jakutami badał w 1902—3 wyspy Faddiejewskaja.

Biesiekierski Juljan, ur. 1838 zm. 1910, zesłany za udział w powstaniu styczniowem, przebywał w kraju Ostjaków i badał przyrodę tego kraju.

Bniński Piotr (Piotr z Bnina) podróżował po Wschodzie, wreszcie osiadł na wyspie Cyprze, skąd w r. 1432 przybył do Polski w poselstwie Jana, króla Cypru i Jerozolimy, do króla Władysława Jagiełły.

Bobelak Stanisław, ur. 1862, marynarz w służbie austjackiej i literat, odbył kilka dalekich podróży morskich, zwiedził Oceanję, Japonję, Chiny, Indje, Kamczatkę, Filipiny, Borneo, Amerykę, brał udział w austrjackiej wyprawie do bieguna północnego w 1882—83, ogłosił szereg nowel podróżniczych.

Bodziak Zdzisław Antoni, rodem z Jasła, osiadł około 1880 w Paranie, gdzie odgrywał wybitną rolę w życiu emigracyjnym; w 1893—94 stanął na czele polskiego oddziału powstańczego w rewolucji przeciw prezydentowi Peixoto; oddział Bodziaka, który rekrutował się przeważnie z kolonistów polskich osady Św. Mateusza, nosił nazwę „Patrjotów z San Mateus”.

Bogusławski Franciszek, utworzył w 1865 r. w czasie amerykańskiej wojny secesyjnej, wspólnie z generałem Waligórskim, Leonem Mazurkiewiczem, Fr. Leonardem i Al. Rylskim, komitet który miał na celu kolonizację polską w Ameryce Srodkowej, głównie w Costarica.

Dr. Bohdanowicz Karol, ur. 1867, geolog i geograf, b. profesor Akademji Górniczej w Krakowie, był przed wojną profesorem instytutu górniczego w Petersburgu i dyrektorem rosyjskiego komitetu

geologicznego. Długie lata przebywał w Azji, badał od 1886—87 północną Persję, Tybet, Turkestan, Pamiry, 1892—94 północno-wschodnią Syberję, Mandżurję i Kamczatkę, odkrył liczne pokłady złota na Syberji i napisał szereg cennych prac z zakresu geologji i geografji; obecnie jest doradcą fachowym światowego przedsiębiorstwa „Bracia Nobel" w Warszawie.

Borowski Izydor, ur. 1803, zm. 1852, przebywał za młodych lat w Ameryce, brał udział w walkach o niepodległość państw Ameryki Południowej pod dowództwem bohatera narodowego Boliwara, później zaciągnął się do wojska egipskiego, potem perskiego, walczył zwycięsko z Turkmenami w Chorosanie i zginął przy oblężeniu Heratu przez Mahometa Szacha.

Ks. Boim Michał, jezuita, ur. 1612 r. we Lwowie, zm. 1659 w Chinach, wysłany jako misjonarz do Chin, podróżował od 1643 po Chinach i Indjach; znawca spraw chińskich, wybitny sinolog, napisał szereg prac łacińskich o stosunkach chińskich, opisał rośliny chińskie w dziele „Flora sinensis", (roślinność Chin), ułożył słownik i katechizm chiński i sporządził mapę Chin.

Hr. Branicki Konstanty, zm. 14. VII. 1884 w Paryżu, ornitolog, podróżnik i myśliwy, inicjował i finansował podróże naukowo-badawcze Polaków, jak Barej, Dziedzicki, Jelski, Kalinowski, Sztolcman, Taczanowski, Waga i in. Zbiory zoologiczne, które Br. zgromadził, dały podstawę dzisiejszemu Państw. Muzeum Zoologicznemu w Warszawie; wspierali Ksawerego Branickiego w jego pracach i sami również odbywali podróże badawcze brat Aleksander i synowie Konstanty i Władysław.

Hr. Branicki Aleksander podróżował w 1863,

1866—1867, 1874 po Egipcie, Nubji i Algierze. (Zob. Branicki Konstanty).

Hr. Branicki Ksawery, ur. 1864, zm. 18 czerwca 1926, syn Konstantego, mecenas podróżnictwa naukowego, podróżował po Afryce północnej, Azji Mniejszej i Kaukazie (Zob. Branicki Konstanty).

Hr. Branicki Władysław, syn Konstantego, odbył w 1882 podróż naukową po Egipcie.

Broniowski Marcin (Bronovius Martinus) zm. ok. 1620 r., posłował od Stefana Batorego do Tatarów krymskich w 1518 r., przyczem zwiedził szczegółowo Krym, który opisał w pracy wydanej w 1595 w Kolonji pt. „Bis in Tartariam... legati descriptio" (Dwukrotnego posła do Tatarji opis...).

Dr. Bryła Stefan, ur. 17 sierpnia 1886, inżynier i podróżnik; profesor Politechniki Lwowskiej, odbył liczne podróże po Europie Zachodniej, Ameryce Północnej, wyspach Hawajskich, Japonji, Chinach, Korei, Mandżurji, Kaukazie, Armenji, Azji Mniejszej i północnej Afryce; prof. Bryła zasłynął z budowy mostów spawanych elektrycznością; pierwszy taki most zbudował na Słudwi pod Łowiczem oraz dwa najwyższe domy stalowe i najwyższe żelbetowe w Polsce; rządy Stanów Zjednoczonych i innych państw, zainteresowane sposobem dr. Bryły, zwracają się do p. B. w sprawach jego systemu. B. ogłosił kilkadziesiąt prac naukowych w różnych językach, a także w japońskim.

Brzozowski Karol, ur. 1821, zm. 1904, podróżnik i pisarz, osiadłszy na stałe w Syrji, podróżował długie lata po całem państwie tureckiem, badał Kurdystan, którego mapę sporządził, budował telegrafy w Turcji, założył w Mezopotamji wzorową

fermę nad Eufratem. B. wydawał opisy zwiedzanych krajów.

Ks. Burzyński Adam Prosper, reformat, ur. około 1755 r., zm. 19 listopada 1830, biskup sandomierski, wyuczywszy się języków wschodnich, prowadził pracę misyjną w Afryce i w Azji do 1815 r., pełniąc także służbę lekarza i tłumacza przy armji Napoleona I.

Dr. Bystroń Jan Stanisław, ur. 20. X. 1892, socjolog, etnolog, etnograf i podróżnik, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, podróżował po Syrji, Palestynie, Transjordanji oraz Afryce północnej; jako wynik podróży swoich ogłosił m. in. w 1930 r. cenną rzecz „Polacy na Ziemi Świętej, Syrji i Egipcie" oraz przyczynki o ludach północnej Afryki francuskiej.

Celiński Zdzisław, inżynier, ur. 1847, zm. 6 stycznia 1929, uczestnik powstania styczniowego, wyemigrował do Ameryki Południowej, gdzie budował koleje w Argentynie, w 1900 r. kierował ekspedycją do Grand Chaco.

Chlebowski Stanisław, ur. 1835, zm. 1884 we Włoszech, malarz orjentalny; był 1865—1876 malarzem nadwornym sułtana Abdul-Azisa w Konstantynopolu, skąd odbywał podróże do Egiptu.

Chłopicki Ludwik, major w powstaniu listopadowem; przybył w 1834 do Ameryki Północnej, gdzie jako delegat Komitetu Narodowego Polaków w St. Zjedn. prowadził układy w sprawie osadnictwa Polaków; pierwszą kolonję założyli powstańcy, wywiezieni wraz z Chłopickim przez Austrjaków, w Stanie Illinois, i nazwali ją New Poland (Nowa Polska). Chłopicki zmarł w El-Paso w stanie Illinois.

Chodźko Aleksander, ur. 1804, zm. 24 grudnia

1891, orjentalista; był konsulem rosyjskim w Persji, potem profesorem literatur słowiańskich w Collège de France; napisał szereg prac z zakresu językoznawstwa, literatury i etnografji ludów wschodnich.

Chodźko Józef, ur. 1801 (1800), zm. 1881 w Tyflisie, generał wojsk rosyjskich, topograf; należał do Związku Filaretów; jako topograf przeprowadzał pomiary w Mołdawji, na Wołoszczyżnie 1833—1869, w Turcji, na Kaukazie, w Armenji, kraju Zakubańskim; był jednym z pierwszych, a pierwszym z Polaków, który wszedł na szczyt Wielkiego Araratu; na pomiarach Chodźki opiera się cała nowożytna kartografja Kaukazu.

Chojecki Edmund, pisujący pod przybranem nazwiskiem Charles Edmond, ur. 1822, zm. 1898 w Paryżu, pisarz i podróżnik, studjował języki wschodnie w Egipcie; jako wybitny znawca spraw egipskich zorganizował w 1867, na zaproszenie wicekróla Egiptu, dział egipski na powszechnej wystawie w Paryżu, towarzyszył księciu Napoleonowi, jako sekretarz, w podróżach na morza północne; pisywał przeważnie po francusku.

Chojecki Karol, zesłany na Sybir za udział w Konfederacji Barskiej, ogłosił w 1789 w Warszawie wiadomości o Syberji w kilku dziełach, jak „Pamięć dzieł polskich, Podróż i niepomyślny sukces Polaków".

Chrostowski Tadeusz, ur. 1878, zm. 4 kwietnia 1923 w Paranie, zoolog i podróżnik; zesłany, jako student uniw. w Moskwie, na Sybir za udział w organizacji rewolucyjnej, był dowódcą kompanji w wojnie japońsko-rosyjskiej, w 1910 udał się do Ameryki Południowej, gdzie w głębi Parany gromadził okazy fauny egzotycznej; w 1914 udał się ponownie, a w 1921 wraz z T. Jaczewskim i S. Boreckim po-

raz trzeci w podróż eksploracyjną do Parany, gdzie wycieńczony trudami, zmarł w głębi puszczy.

Chrzanowski Wojciech, generał, jeden z najwybitniejszych wojskowych powstania listopadowego, ur. 1787 r. zm. 2 marca 1861 w Paryżu; po upadku powstania listopadowego reorganizował, na propozycję gen. Dembińskiego, armję turecką, potem, będąc członkiem ambasady angielskiej w Konstantynopolu i doradcą rządu tureckiego, zwiedzał w tym charakterze Azję Mniejszą i zachodnią; w Bagdadzie organizował Chrz. korpus jazdy arabskiej; w 1848 mianowany został szefem sztabu armji sardyńskiej a w 1849 naczelnym wodzem tejże armji, po dłuższym pobycie w Luizjanie w Stanach Zjedn. osiadł na stałe w Paryżu.

Ciągliński Józef, ur. 15.III 1869 w Warszawie, zesłany w 1895 za udział w org. narodowych, prowadził stację meteorologiczną „Wierchnaja Miszycha" w kraju Zabajkalskim, w latach 1901—1902 brał udział w wyprawie pomocniczej na ocean Lodowaty, której zadaniem było urządzenie na wyspach Noworosyjskich pięciu składów zapasowo-ratowniczych dla ekspedycji polarnej barona Tolla.

Cienkowski Leon, ur. 1.X 1822 w Warszawie, zm. 8.X 1887 w Lipsku, zoolog i botanik, wysłany przez rosyjskie tow. geograficzne z inż. górniczym pułkow. Kowalewskim do Egiptu, dotarł daleko wgłąb Afryki poza źródła Białego Nilu, przeprowadzając w 1848—1849 badania etnograficzne i gromadząc bogate zbiory zoologiczne i botaniczne; w 1880 badał florę wysp Sołowieckich.

Czajkowski Michał (Sadyk Pasza) ur. 1804, zm. 1886, pisarz; brał udział w powstaniu listopadowem, wyemigrował do Francji, przebywał długie lata w Turcji jako generalny agent Misji Polskiej na

Wschodzie, założył z polecenia ks. Czartoryskiego kolonję Adampol pod Konstantynopołem, stworzył organizację Kozaków Sułtańskich, na których czele wziął udział w wojnie krymskiej jako generał turecki Sadyk Pasza.

Czaplicka Marja Antonina, ur. 1886 — 1921, etnografka i podróżniczka; była profesorem antropologji na uniwersytecie w Oxfordzie i Bristolu, w 1914—1915 odbyła podróż naukową w celu zbadania pierwotnych plemion syberyjskich.

Czarnota podróżował po Kaukazie, w 1852 wszedł prawdopodobnie jako pierwszy na 5670 m. wysoki Demawend, najwyższy szczyt Elburusu.

Czeczott Henryk, inżynier górniczy, ur. 5. VI 1875— 6. IX 1928; odbywał w latach 1904—1928 liczne podróże w celach naukowych technicznych, przeważnie na zaproszenie rządów; badania Czeczotta dotyczą głównie problemów przewietrzania kopalń, przeróbki mechanicznej użytecznych ciał kopalnych, szacowania złóż i t. d.

Czeczott Otton dr. med. ur. 9. X 1852—1924; praktykując 20 lat na grupie wód Piatyhorska, dokonał szeregu wycieczek badawczych na lodowce gór Kaukazu Dewdorak, Cej i inne.

Czekanowski Aleksander dr. med. ur. X. 1830 — 30. X 1876, geograf i geolog; zesłany w 1863 na Syberję prowadził tam z ramienia akademji nauk petersburskich badania geologiczne i geograficzne w okolicach jeziora Bajkalskiego, zbadał jako pierwszy, kraj między Olenekiem a Dolną Tunguską i badał brzegi oceanu Lodowatego między Leną a Olenekiem, jako pierwszy badacz tych krajów.

Czekanowski Jan dr., ur. 1882, etnograf, podróżnik

i antropolog o sławie europejskiej, prof. Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie; w r. 1907—1909 brał udział w wyprawie ks. Adolfa Fryderyka Meklenburskiego do Afryki środkowej i badał, jako pierwszy Polak po dr. Zaglu, przestrzenie między Nilem a Kongo.

Czernichowski Jaksa Nicefor, z Czernihowa na Polesiu; zesłany był jako jeniec na Syberję, gdzie został inspektorem kopalni Ust-Kułak pod Jenisiejskiem; zbuntowawszy się przeciw gubernatorowi Obuchowowi, wyruszył z grupą 84 ludzi w 1650 nad Amur, gdzie założył osadę, którą nazwał Jaksa, skolonizował okolicę i do 1674 rządził swem państewkiem, z którem rząd chiński prowadził korespondencję w języku polskim. Pamięć o Czernichowskim jako „Chanie Mądrym" przetrwała w Chinach.

Czerniewicz Piotr dr. med., podróżował jako jeden z pierwszych Polaków po Brazylji, gdzie osiadł i skąd pisywał w 1842 do „Bibljoteki Warszawskiej".

Czerski Jan, ur. 1844 — 1892 zoolog, paleolog i podróżnik; zesłany na Syberję, czynił badania geograficzne i geologiczne okolic Irkucka, badał pokłady węgla, warunki budowy drogi pocztowej od Bajkału do Uralu, pierwszy badał jaskinie kościane w górach Sajańskich, ogłosił atlas Nowej Ziemi i atlas geograficzny niektórych części Syberji, obalił teorję Humboldta o łączności oceanu Północnego z jeziorem Aralskiem.

Czeżowski Adam, inżynier, ur. 22. I. 1892, alpinista i podróżnik, jeden z pionierów narciarstwa polskiego; zorganizował ekspedycję w 1917 r. w góry t. zw. systemu pamiro - ałtajskiego, w 1918 brał udział w ekspedycji naukowej, mającej za zadanie

pomiary linji wiecznych śniegów t. zw. grupy Alatau w Tien-Szanie, a w szczególności lodowców Czotana.

Dębski Bronisław dr., ur. 1874—15. I. 1927, entomolog; był bardzo czynny jako wiceprezes tow. etnomologicznego w Kairze, prowadził w Egipcie badania cecydologiczne.

Dmochowski Henryk, dr. (Henryk de Saunders), ur. 14. X. 1810—11. V. 1863, rzeźbiarz; brał udział w powstaniu listopadowem i styczniowem, w którem poległ pod Poruczem; zdobył sławę w Stanach Zjednoczonych rzeźbami popiersia Pułaskiego na pomniku w Savannah oraz kilku rzeźbami, znajdującemi się na kapitolu w Waszyngtonie.

Dobrowolski Antoni Bolesław, dr. ur. 1872, geofizyk i podróżnik, badacz chmur, emer. dyrektor P. Inst. Meteorologicznego; brał udział wraz z prof. Arctowskim w wyprawie belgijskiego badacza podbiegunowego Gerlache'a do bieguna południowego na statku „Belgica" w 1897—99.

Domaniewski Janusz Witold, dr., ur. 30. VI 1891, kustosz Muzeum Zoologicznego w Warszawie i kierownik Stacji Badania Wędr. Ptaków, był zastępcą dyrektora wołżańskiej stacji biologicznej.

Domejko Ignacy, dr. ur. 12. VIII. 1809—23. I. 1889, geolog, mineralog i podróżnik, filareta i przyjaciel Mickiewicza; powołany w 1838 na katedrę mineralogji do uniw. w Santjago, stolicy Chile, był długoletnim rektorem tegoż uniwersytetu i odegrał pierwszorzędną rolę jako obywatel chilijski i najwybitniejszy badacz tego kraju, odbywał liczne podróże naukowe po Ameryce Południowej, a badania i odkrycia geologiczne i mineralogiczne Domejki umożliwiły ogromne rozszerzenie przemysłu górniczego i uniezależnienie republiki od zagranicy

i przyczyniły się do zbogacenia Chile. Domejko napisał podstawową kilkutomową pracę o minerałach Ameryki Południowcj, sporządził mapę geologiczną Chile, liczne góry, drogi, minerały otrzymały nazwę jego imienia.

Ks. Drohojewski Józef, reformat, ur. 1740—1812; zwiedziwszy Ziemię Świętą, Egipt, Syrję i t. d. w latach 1788, 1789 i 1790 wydał dwutomowy opis tych krajów, zawierający także spostrzeżenia etnograficzne i przyrodnicze.

Durski Hieronim, był w 1878 kierownikiem szkoły w Orleans w Brazylji, napisał pierwszy polsko-portugalski elementarz, dla zasług jego jako pioniera szkolnictwa polskiego w Paranie nazwano Durskiego „ojcem szkolnictwa polskiego w Paranie“.

Dyboski Roman dr., ur. 1883, prof. Uniw. Jagiellońskiego w Krakowie, anglista; zasłużył się jako propagator sprawy polskiej w krajach anglosaskich oraz koło stworzenia Fundacji Kościuszkowskiej w Stanach Zjednoczonych, której jest pełnomocnikiem na Polskę.

Dybowski Benedykt, dr. med., ur. 30. IV. 1833.—30. I. 1930, zoolog, etnograf i podróżnik; zesłany za udział w powstaniu styczniowem, został jednym z najwybitniejszych badaczy Syberji, szczególnie okolic Bajkalskiego jeziora i jego fauny; od 1866—1878 czynił poszukiwania zoologiczne na wschodnich stokach gór Jabłonnych, brał udział w wyprawie do kraju amurskiego i ussuryjskiego, wrócił do kraju, lecz już w 1878 zorganizował wyprawę na Kamczatkę, gdzie osiadł na stałe i jako lekarz i filantrop zaskarbił sobie wdzięczność tamtejszej ludności. Badał również prócz Kamczatki Sachalin, wyspy Kurylskie i Komandorskie, zaaklimatyzował renifery i konie na wyspie Behringa

a na Kamczatce i Kamandorach króliki i kozy; od 1882 wykładał zoologję na uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

Dybowski Jan, ur. 1855—12. XII. 1929, agronom i podróżnik; badał Algier, Saharę, Kongo, był w 1892 inspektorem generalnym rolnictwa i handlu w Tunisie, zainicjował założenie ogrodu kolonjalnego w Nogent-sur-Marne we Francji i był dyrektorem tegoż ogrodu, w 1891 prowadził z ramienia rządu franc. wyprawę nad jezioro Czad, podczas której odszukał i pobił rozbójniczy szczep Arabów, który wymordował członków franc. ekspedycji Crampel'a. D. zmarł jako profesor Instytutu w Puławach.

Dzierżanowski Mikołaj, ur. 1808, podróżnik-zawadjaka; walczył w wojskach różnych państw, w Indjach organizował wojsko tubylców i walczył zwycięsko po stronie Francuzów z Anglikami.

Dzierżek Nieczuja Krzysztof; posłował od Stefana Batorego do Porty w 1580, przebywał kilka lat w Turcji, gdzie pełnił funkcje tłumacza poselstw.

Falski Leon dr. med., 1868—1912; zesłany za udział w organizacjach narodowych na Syberję, prowadził w 1897 — 1898 stację meteorologiczną „Wierchnaja Miszicha".

Fiedler Arkady, ur. 28. II. 1894, zoolog; odbył podróże badawcze w 1928—1929 do Parany, skąd przywiózł kilka tysięcy okazów fauny brazylijskiej, i w 1033/35 do Peruwji.

Folkierski Władysław, inżynier, ur. 1842—1910, powołany w 1873 przez rząd peruwjański do nadzoru nad robotami publicznemi i nad budową dróg żelaznych, odznaczył się przy budowie kolei przez Andy; w 1888 zorganizował wydział matematyczno-

fizyczny na uniwersytecie w Limie, stolicy w Peruwji i był jego dziekanem, kierował czasie wojny między Peruwją a Chile ufortyfikowaniem stolicy Limy i portu Callao.

Freyd Aleksander dr. med., ur. 6. VIII. 1897, badacz chorób tropikalnych; jest przewodniczącym Sekcji Higjeny Tropikalnej Ligi Morskiej i Kolonjalnej, znany na terenie międzynarodowym jako jeden z najlepszych znawców patologji egzotycznej, brał w 1928 udział w rządowej ekspedycji badawczej do Peruwji, przeprowadzał badania kliniczne i laboratoryjne nad trędowatymi w Sao Paulo; jest od r. 1927 sekretarzem gen. międzynarodowego stałego komitetu medycyny tropikalnej.

Fularski Mieczysław, major dypl., ur. 25. III 1896; odbył kilka podróży badawczych do Ameryki Południowej, gdzie zwiedzał okolice nietknięte stopą europejczyka, kilka lat przebywał w Paranie, gdzie brał żywy udział w życiu emigracji i był komendantem głównym „Junaka", jest od 1935 dyrektorem „Orbisu".

Gałęzowski Seweryn dr. med., ur. 1801—31. III. 1878, lekarz w powstaniu listopadowem, osiadł w m. Meksyku, i zasłynął jako chirurg, w 1848 r. osiadł w Paryżu, gdzie był jednym z czołowych ludzi wśród emigracji.

Goetel Walery dr., ur. 1889; geolog, prof. Akademji Górniczej w Krakowie; dokonywał badań geologicznych w Gruzji, Egipcie, na Islandji, Lofotach, w Japonji, odbył wraz z prof. Lothem podróż wzdłuż Afryki od Kapstadu do morza Śródziemnego.

Gorczyński Władysław, dr. meteorolog i klimatolog, ur. 19. III. 1878; badał promieniowanie słońca,

odbywając szereg podróży po Azji, Afryce, wyspach oceanu Spokojnego i Indyjskiego, Szpicbergu; skonstruował „solarymetr”, instrument do mierzenia natężenia promieniowania słońca; aparatem tym posługiwał się znany badacz prof. Piccard przy wzlocie w stratoferę w 1932 r.

Grabowski Juljan, dr., ur. 1848—28. II, 1882, chemik; badał w 1877 z ramienia galicyjskiego Wydziału Krajowego złoża nafty w Pensylwanji.

Grąbczewski Bronisław, generał, ur. 1854—1926; topograf i podróżnik; jeden z najwybitniejszych podróżników po Pamirach, brał udział w kilku ekspedycjach naukowych rosyjskich w Azji, badał języki Sartów i Tadżyków, strumienie źródłowe rzek Syr-Darja, Naryn, Indus i t. d., był od 1903—1906 gubernatorem i atamanem Kozaków astrachańskich:

Grochowski Kazimierz, inż. górn., ur. 1873; odbył kilka ekspedycyj po Azji od Korei do oceanu Lodowatego i po Mongolji, gdzie badał zabytki archelogiczne, założył osadę przemysłową „Grochowskaja” w rejonie jezior Słonych i Sodowych w powiecie Barga, założył w Harbinie Tow. Badania Madżurji.

Gzowski Kazimierz Stanisław, ur. 1813—1898, adwokat i inżynier; osiadłszy w Ameryce, był pułkownikiem sztabu inżynierji kanadyjskiej i w 1896 gubernatorem Ontario oraz prezesem tow. inżynierów i komisji wodospadu Niagary.

Habich Edward, prof., ur. 1835—1909, inżynier, dowódca oddziału w powstaniu styczniowem; powołany w 1869 do Peruwji, zorganizował w Limie pierwszą w Ameryce Południowej politechnikę; przeprowadzał w Peruwji różne roboty inżynier-

skie, jak budowę dróg i mostów, nawadnianie południowej części kraju i t. d.

Haiman Mieczysław, dziennikarz; ur. 1888, napisał i wydał kilka prac z dziedziny historji Polaków w Stanach Zjednoczonych.

Ks. Hankiewicz, misjonarz w Rodezji w Marianhill, przetłumaczył wraz z ks. Zabdyrem polskie pieśni religijne na narzecze murzyńskie.

Hartung Mikołaj, chemik i przyrodnik; zesłany na Bajkał za udział w powstaniu styczniowem, należał do uczestników powstania za Bajkałem 1865 r., badał faunę i życie owadów na Syberji, stosunki etnograficzne wśród Sojatów, zebrał bogate kolekcje entomologiczne i materjały etnograficzne.

Hermanowicz dr. med., uczestnik powstania listopadowego; wstąpił w 1833 do służby egipskiej i został lekarzem sztabowym, brał udział w egipskich kampaniach wojennych, był wydelegowany z ramienia rządu egipskiego do ekspedycji płk. rosyjskiego Kowalewskiego do poszukiwań złota w Sudanie.

Hołyński Aleksander Jan Joachim., ur. 1813—1884; podróżował po Ziemi Swiętej i Egipcie w 1836—37, potem po Ameryce Północnej i Południowej i był jednym z pierwszych badaczów Kalifornji; opisywał sceny z życia w Kalifornji i Ekwadorze.

Horain Tadeusz, ur. 1800—1839, generał armji francuskiej; walczył w legji cudzoziemskiej w Algierze, gdzie się odznaczył i zginął w walce z Kabylami przy zdobywaniu twierdzy Gigelly; jedna z ulic G. oraz jeden szaniec tejże twierdzy nazwali Francuzi jego imieniem.

Horodyński Bolesław, ur. 15. IV. 1843—1932, antropolog; przebywał 16 lat wśród Indjan Omaha w stanie Nebraska, w Stanach Zjedn., był od 1892—1900 konsulem St. Zjedn. w Warszawie.

Hryniewiecki Leon dr. med., zm. 1891, przyrodnik; był lekarzem posterunku Aleksandrowskiego na brzegu cieśniny Tatarskiej, na Nowej Ziemi kierownikiem międzynarodowej stacji meteorologicznej, potem na Kamczatce, odbył naukową podróż w 1883 po Nowej Ziemi, którą przeszedł całą jako pierwszy europejczyk, 1889 został naczelnikiem okręgu anadyrskiego w pow. nadmorskim, na samym krańcu północno-wschodniej Azji.

Iliński Aleksander (Iskander Basza, Sikinder Basza) ur. 1810 — 1861; generał dywizji wojsk tureckich, po upadku powstania listopadowego walczył w 1834 w Portugalji po stronie Don Pedra, w 1836 udał się do Chin i Persji, gdzie walczył po stronie perskiej pod Heratem, wstąpił do legji cudzoziemskiej i walczył przeciw Arabom w Algierze, zawarł w Turcji jako przedstawiciel ks. Czartoryskiego traktat z Kozakami i Nekrasowcami, wreszcie wstąpił do armji tureckiej, w której odznaczył się na Bałkanach i jako generał dywizji na Krymie.

Jabłonowski Władysław, dr. med., ur. 1841 — 9. I. 1894, lekarz i przyrodnik; po upadku powst. styczniowego wstąpił do armji tureckiej, w której dosłużył s:ę stopnia pułkownika; w 1851 prowadził ekspedycję sanitarną w Iraku, gdzie gromadził zabytki archeologiczne i etnograficzne.

Jackowski Józef, geolog; przebywał od 1886 jako inżynier górniczy w Boliwji, badał folklor indyjski, badał geologję kraju i przysyłał Pozn. Towarzystwu Prz. Nauk bardzo rzadkie okazy mi-

nerałów, o których nabycie bezskutecznie zabiegało British Muzeum.

Jaczewski Leonard, ur. 1858 — 1916, inżynier górniczy; badał z ramienia gabinetu carskiego złoża złotonośne i zjawisko ziemi wiecznie zmarzłej w Azji środkownj na Syberji, urządził stacje meteorologiczne w wielu miejscowościach, starając się w nich osadzać Polaków.

Jakimowski Marek, wzięty w 1620 r. do niewoli tureckiej pod Chocimem, wyprawiony do Aleksandrji wraz z 220 innymi jeńcami chrześcijańskimi, zdobył w 1621 galerę, uszedł pościgowi trzech innych statków tureckich i w triumfie wkroczył do Rzymu, zdobyte sztandary ofiarował papieżowi i kościołowi na Skałce.

Jakób Kurlandzki Kettler, ur. 18. X. 1610 — 31. XII. 1682, syn W. Ks. Kurlandzkiego Wilhelma, książę kurlandzki, dążył do zdobycia kolonij zamorskich, przyczem posługiwał się, jako lennik Polski, dyplomatami Rzeczypospolitej, jak dominikaninem ks. Goreckim, którego dwukrotnie wysyłał w tych sprawach do papieża (1653). Jakób wszedł w posiadanie perły Antylli, wyspy Tobago na morzu Karaibskiem, w 1850 oraz wyspy Św. Andrzeja naprzeciw terytorjów Gambji, w Afryce północno-zachodniej, których część również zajął; nominalna zależność od Kurlandji wyspy Tobago trwała do 1737 r.; Jakób we własnych stoczniach wybudował 123 okręty, a statki Jakóba z banderą czerwonego raka na czarnem polu przez dziesiątki lat były popularne na morzach szerokiego świata.

Jakubski Antoni Władysław, dr. ur. 28.III. 1883, profesor anatomji porównawczej i biologji Uniw. Poznańskiego, zorganizował w 1922/3 na Bałtyku

Morskie Laboratorjum Rybackie, w 1909/10 zorg. wyprawę do Afryki wschodniej i środkowej i dokonał samotnie wejścia na najwyższy szczyt afrykański, Kilimandżaro, 6010 m.

Janicki Stanisław, inżynier, ur. 1836—10. VII. 1888, powołany przez Lessepsa do udziału w budowie kanału Suezkiego, po powrocie z Egiptu budował port w Rjece, który ukończył w 1879 r.

Janikowski Leopold, ur. 1855; etnograf i podróżnik, dyrektor adm. Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie; brał udział w wyprawie Stefana Rogozińskiego do Afryki w 1882—85, badał Kamerun, wraz z inż. Tomczkiem zbudował w 1883 stację na wyspie Mondoleh naprzeciw brzegu Kamerunu, powróciwszy do kraju w 1885 r. udał się w 1887 do Gabonu, na południe od Kamerunu, gdzie przez 3 lata zajmował się badaniem plemienia ludożerczego Mpangue. W 50 rocznicę wyprawy kameruńskiej t. j. w 1932 r. J. odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi za pracę na polu ekploracyj naukowych.

Jankowski Michał, zesłany na Syberję za udział w powstaniu styczniowem, badał w 1865—67 Daurję, towarzyszył Ben. Dybowskiemu w jego podróżach naukowych, osiadł wreszcie na pograniczu kraju ussuryjskiego, gdzie w okolicach jeziora Chanki, założył pierwszą farmę rolniczą i zdobył sobie rozgłos we wschodniej Syberji jako hodowca stada koni i zwierząt domowych.

Januszkiewicz Adolf, ur. 28. V. 1803 — 1857, literat; zesłany po powstaniu listopadowem, zwiedzał kraj Kirgizów, w 1852 osiadł w Niżnie Tugilsku w górach Uralu jako bibljotekarz i inspektor ogrodnictwa hr. Anatola Dawidowa.

Jarosz Stefan, dr., ur. 14. X. 1903, geograf i po-

dróżnik; podróżował 1927—1929 po Ameryce Północnej, gdzie wygłosił kilkaset odczytów o Tatrach dla Polaków i Amerykanów, odbył szereg wypraw na lodowce Alaski, w Góry Skaliste i t. d.

Jawłowski Hieronim dr., ur. 1887, zoolog i podróżnik, kustosz Państw. Muzeum Zoologicznego w Warszawie; brał udział w 1914 r. w ekspedycji naukowej do badań morza Kaspijskiego, podróżował w 1915 do Persji północnej i po wybrzeżach morza Kaspijskiego, zbierając materjały do badań faunistycznych.

Jaworski J. L., dr., był lekarzem poselstwa rosyjskiego w Afganistanie od 1876, później lekarzem emira afgańskiego Szir Alego.

Jelski Konstanty, ur. 1838 — 1896, zoolog i podróżnik; zorganizował na zaproszenie rządu tureckiego ekspedycję naukową wgłąb Azji, poczem z ramienia rządu francuskiego udał się w misji naukowej do Guyany francuskiej, gdzie przebywał od 1862—1869, odbywając stale podróże po kraju i zasilając kolekcjami ptaków, wężów, pająków, mięczaków Muzeum Branickich, na koszt Branickich badał Peruwję, gdzie został kustoszem rządowego muzeum im. Raimondiego w Limie; w tym czasie współpracował na polu badań naukowych z Janem Sztolcmanem.

Jerzmanowski Erazm, inżynier, ur. 2. VI. 1844 —1909, uczestnik powstania styczniowego, wyemigrował do Francji, gdzie brał udział w obronie Paryża w 1870; osiadłszy na stałe w Stanach Zjednoczonych zasłynął jako budowniczy gazowni w wielu wielkich miastach jak Buffalo, New York, Baltimore. J. brał czynny udział w pracy wychodztwa; dla starego kraju ofiarny, ufundował m. in.

wraz z żoną stypendjum w Akademji Umiejętności w wysokości miljona i dwustu tysięcy koron.

Jodko - Narkiewicz Konstanty, dr., ur. 23.X. 1901, alpinista i podróżnik, jeden z najwybitniejszych alpinistów polskich; odbył liczne podróże po górach Europy, lodowcach Islandji, gdzie zdobył dwa nieznane dotąd szczyty, w 1931 odbył samotnie ekspedycję w góry Atlasu, w 1934 prowadził ekspedycję badawczą w Andy.

Jonston Jan z Szamotuł dr., ur. 3. X. 1603 — 1675, lekarz i przyrodnik, podróżował 10 lat po Europie zachodniej, wsławił się zagranicą wielu dziełami naukowemi; wróciwszy do kraju był w Lesznie nadwornym lekarzem Bogusława Leszczyńskiego.

Judycki Józef, inżynier, geolog; uczestnik powstania listopadowego, był od 1884 naczelnym geometrą terenów złotonośnych w gubernji tomskiej.

Kaliński Anastazy, uczestnik powstania listopadowego, wyemigrował do Grecji, zajął tam wybitne stanowisko i od 1880 roku był osobistym przybocznym sekretarzem króla.

Kałusowski Henryk, dr., ur. 1806—23. XII. 1895, lingwista i polityk; brał udział w powstaniu listopadowem, w wyprawie Zaliwskiego 1833, w powstaniu poznańskiem 1848, wróciwszy do Stanów Zjedn., był od 1850—1889 stale w służbie rządowej, sekretarzem skarbu w biurze oświetlenia brzegów morskich, wreszcie dyrektorem departamentu ministerstwa przemysłu i handlu, wykładał też w kolegjum Maryland. W 1863/64 był ajentem Rządu Narodowego na Amerykę, interesował się projektem Wereszczyńskiego założenia niepodległej kolonji polskiej na Nowej Gwinei.

Kamieński - Dłużyk Adam, był jednym z pierw-

szych Polaków na Syberji; wzięty do niewoli 20.X. 1657 w bitwie nad Basią, wcielony został do oddziałów zbrojnych eksploratorów niepodbitych ziem Syberji; pozostając blisko 5 lat w tych oddziałach, docierał aż do morza Lodowego; djarjusz Kamieńskiego jest najstarszym polskim opisem Syberji, podającym szczegóły o Gilakach, Jakutach i Czukczach.

Kamieński Franciszek, dr., ur. 1851—16.IX. 1912, anatom i systematyk roślin; wykładał na różnych uniwersytetach, w 1895 był dyrektorem ogrodu botanicznego w Odesie; dla zbadania rośliny pływacza zwyczajnego przedsięwziął szereg podróży po Europie, Afryce, Ceylonie, Jawie, uzyskując sławę pierwszorzędnego znawcy pływacza podzwrotnikowego.

Kamieński Michał, ur. 24. XI. 1886, prof. astronomji na Uniw. Warsz., dyrektor Obserwatorjum Astronomicznego w Warszawie; był dyrektorem obserw. morskiego w Władywostoku i współpracownikiem wydziału hydrograficznego cesarskiej marynarki japońskiej.

Karge Józef, generał, ur. 1823—1892, uczestnik powstania poznańskiego, wyemigrował w 1851 do Stanów Zjedn., założył w New Yorku szkołę wojskową, w której wykładał angielski i francuski, w czasie wojny secesyjnej 1863—65 był podpułkownikiem i instruktorem jazdy pułku nowojorskiego, składającego się przeważnie z Polaków, od 1865 był generałem wojsk Stanów Zjedn., od 1870 profesorem literatury i języków europejskich w kolegjum New Jersey w Princtown.

Kazimirski-Biberstein Wojciech, ur. 1808—22.VI. 1887, orjentalista; brał udział w powstaniu listopadowem, w 1851 wstąpił do francuskiego minister-

stwa spraw zagranicznych, był tłumaczem poselstwa franc. w Persji a od 1858 szefem wydziału we franc. m. s. zagr., K. przetłumaczył koran na język polski i francuski i wydał w 1840 słownik arabsko-francuski.

Kleczkowski Michał Aleksander, ur. 27.II. 1818 — 27. III. 1886, dyplomata i sinolog; poświęciwszy się po powstaniu listopadowem studjum chińskiego wstąpił do min. spraw zagranicznych w Paryżu i wysłany został w 1847 do Chin, gdzie był od 1850—1876 doradcą rządu francuskiego w sprawach chińskich, ostatnio był ministrem pełnomocnym Francji w Chinach, w czasie pobytu w Ch. badał dokładnie sprawy chińskie, a po powrocie do Europy został w 1876 profesorem języka chińskiego w szkole języków żywych (Ecole des langues vivantes); jego podręcznik do nauki języka chińskiego, wydany w 1877, uważany był w swoim czasie za najlepszą pracę z tego zakresu.

Kluger Władysław, ur. 1847—29. II. 1884, inżynier i podróżnik; powołany został w 1873 r. przez rząd Peruwji na stanowisko inżyniera specjalnie do robot hydraulicznych, wykładał w Limie mechanikę na politechnice, której później był dyrektorem. Kluger należał do grona profesorów Polaków, którzy jak Malinowski, Habich, Folkierski, Stryjeński oddali Peruwji i Boliwji ogromne usługi, dokonał w Peruwji wiele prac inżynierskich pierwszorzędnego znaczenia, projektował wiele dróg i kanałów, trasował kanał przez Andy i drogę kolei żelaznej do Boliwji, wybudował sporo gmachów publicznych i kościołów.

Kłobukowski Stanisław dr., ur. 1852, działacz i pisarz emigracyjny; był jednym z pionierów idei

„Nowej Polski” w Brazylji, w 1889 pierwszy poruszył we Lwowie, na zjeździe prawników i ekonomistów, sprawę populacji i konieczność ujęcia w karby organizacyjnie emigracji, założył „Przegląd Emigracyjny“, przemieniony w 1896 na „Gazetę Handlowo-Geograficzną”, zainicjował i zorganizował w 1893 Tow. Handlowo-Geograficzne, które odegrało ważną rolę w dziedzinie emigracji i osadnictwa zamorskiego.

Komorowicz Maurycy, geolog; badał w 1907—1912 wulkany wysp antlantyckich, szczególnie wulkany Islandji i wysp Afryki podrównikowej.

Kontkiewicz Stanisław, inżynier, ur. 7. V. 1846, geolog i podróżnik, od 1870 prowadził badania geologiczne na Uralu, potem, poszukując złóż antracytu w gubernji ołonieckiej, odkrył nowy minerał „szungit”, badał pasma skał granitowych na wschód od Dniepru, odkrył złoża rudy żelaznej koło góry Korsuk-Mogiła.

Kopeć Józef, generał, ur. 1762 —1810, pojmany pod Maciejowicami w 1794 i zesłany na Kamczatkę, zbierał tam materjały etnograficzne, badając kraj i wydał opis Kamczatki i jej ludów, będący jedną z pierwszych prac tej dziedzinie.

Korzeliński Seweryn, major, zm. 1876, pisarz i podróżnik; uczestniczył w powstaniu iistopadowem jako major, osiadł potem w Anglji, gdzie w 1851 zorganizował pierwszą polską ekspedycję kolonizacyjną do Australji i przebywał tam do 1856 r.

Korzeniowski Józef (Conrad Joseph), ur. 1857—1924, marynarz i podróżnik, syn powstańca Apolla Nałęcz Korzeniowskiego, zasłynął jako pisarz morski i podróżnik angielski,

Kościelski Władysław (Sefer Pasza), generał, uczestnik powstania poznańskiego; był w 1849 przedstawicielem księcia Czartoryskiego w Turcji, gdzie doszedł do wysokich zaszczytów i odgrywał wielką rolę, walcząc wspólnie z Omerem Paszą na Krymie, będąc doradcą i przyjacielem sułtana Abdul Medżidże potem Abdul Azisa, przy którym pełnił funkcje mistrza ceremonji; po zwiększeniu się wpływów Rosji w Turcji przeniósł się do Egiptu, i był przez wicekróla, który był jego przyjacielem, używany do misyj dyplomatycznych w Europie.

Kotwicz Władysław dr., ur. 1872, orjentalista, od 1923 prof. Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie, był profesorem języków mandżursko-tunguskich i mongolskich na uniw. petersburskim i szefem sekcji wschodniej w min. skarbu tamże, wydał po rosyjsku gramatykę języka mongolskiego.

Kowalewski Józef Szczepan, ur. 1800 — 1878; orjentalista; filomata, zesłany w 1827 do Irkucka, opanował języki arabski, perski, turecki, tatarski, mongolski, mandżurski, tybetański i sanskryt; podróżując stale po niedostępnych i nieznanych częściach Mongolji, Chin, wśród Burjatów, Tunguzów i t. d., zbierał materjały do historji tych ziem i gromadził wiadomości lingwistyczne, etnograficzne i geograficzne. Sz. przez długie lata był rektorem uniwersytetu w Kazaniu.

Kowalski Marjan dr., ur. 11.III. 1822—28.V. 1884, astronom; był w 1850 dyrektorem obserwatorjum astronomicznego w Kazaniu i wykładał astronomję na tamtejszym uniwersytecie; jako uczestnik wyprawy naukowej Hoffmana na Ural oznaczył położenie geograficzne 186 miejscowości. K. ogłosił szereg kapitalnych dzieł z dziedziny astronomji.

Kozłowski Roman dr., 1.II. 1889, geolog i po-

dróżnik, profesor Wolnej Wszechnicy Pol. i Uniw. Warszawskiego; powołany przez rząd Boliwji w 1913 na stanowisko profesora geologji w Oruro, był do 1920 dyrektorem szkoły inżynierów górniczych tamże, w latach 1919—1920 odbył podróż naukową w Andach boliwijskich, wrócił do Europy w 1921 przywożąc bogate zbiory paleontologiczne i mineralogiczne.

Ks. Krusiński Tadeusz, jezuita, ur. 1675—22.IX. 1757, misjonarz i orjentalista; był misjonarzem w Turcji i Persji, której historję studjował i spisał; jako znawca stosunków wschodnich używany był do misyj dyplomatycznych przez szachów perskich, sułtanów tureckich i Watykan.

Ks. Kruszka Wacław, ur. 1868 działacz i pisarz emigracyjny; wykładał w Wyższej Szkole Polskiej w Milwaukee, odbywa częste podróże misyjne, napisał pierwszą obszerną historję emigracji polskiej w Ameryce.

Kryczyński Najman Olgierd Mirza, ur. 22.X.1884, Tatar polski, prokurator Sądu Najwyższego; jest jednym z czołowych działaczy muzułmanów polskich, był reprezentantem republiki Azerbejdżanu na konferencji republik kaukaskich, wiceministrem republiki Azerbeidżanu w 1919—1920.

Krzyżanowski Włodzimierz, generał, ur. 1824—1887; uszedłszy z Poznańskiego jako uczestnik ruchów wolnościowych, jako inżynier cywilny przeprowadzał pomiary Wirginji w Stanach Zjedn., był czynny przy rozbudowie linij kolejowych w zachodnich stanach; w wojnie secesyjnej amerykańskiej 1863—1867 sformował pułk, przeważnie z Polaków, który pod nazwą „Legjonu Polskiego“ walczył w armji unijnej, pod koniec wojny był gubernato-

rem zdobytych stanów Florydy, Wirginji i Georgji, po wojnie pierwszym gubernatorem Alaski.

Kubary Jan, ur. 1846—9.X. 1896, etnograf i podróżnik; zbierał od 1869 na wyspach Oceanji materjały etnograficzne dla muzeum Godeffroy w Hamburgu, stale podróżując po wyspach archipelagów australijskich; osiadłszy jako plantator na wyspie Ponape, gdzie założył pracownię naukową i zajmował się cywilizowaniem krajowców, szczegółowo badał wyspę Pelew, gromadząc tam zbiory dla berlińskiego muzeum etnograficznego, przez pewien czas pracował w administracji Nowej Brytanji (Neu Pommern).

Kulczycki Adam, inżynier, 1809—11.VIII. 1882; oficer powstania listopadowego, pracował jako technik rządowy w Brazylji, później w wydziale kolonjalnym w Paryżu; osiadłszy na Tahiti, założył tam obserwatorjum astronomiczne, którego został dyrektorem, równocześnie sprawując urząd dyrektora spraw wewnętrznych Nowej Kaledonji. K. sporządzał mapy Tahiti i Morei.

Kulczycki Franciszek Jerzy, przebywał dłuższy czas w Turcji, odznaczył się przy oblężeniu Wiednia w 1683, w nagrodę za co otrzymał prawo komercjalizowania kawy, której używanie zaprowadził w Europie będąc założycielem pierwszej kawiarni w Wiedniu.

Kurcjusz Alojzy, ur. 1863 — 16.VIII.1832, socjolog i przyrodnik; wykładał w Uniwersytecie Ludowym w Amer. Północnej, od 1900 zajmował się sprawami szkolnictwa w Paranie, opracowywał (niewydaną) monografję morza.

Kwiatkowski Eugenjusz, inżynier, ur. 30.XII.1886, dyrektor Państw. Fabr. Związków Azotowych w Mościcach, były minister Handlu i Przemysłu; na okres

urzędowania K. i w związku z jego inicjatywą przypada uruchomienie zaczątków polskiej floty handlowej przy Min. Przemysłu i Handlu; inicjator ustawy o poparciu finansowem Gdyni, współdziałał w kierunku uprzemysłowienia i połączenia tego portu stałemi linjami z portami innych państw i kontynentów; działalność min. Kwiatkowskiego, który był opiekunem i organizatorem budowy portu Gdyni, zaskarbiła mu miano „Twórcy Gdyni”.

Lanckoroński Karol, 4. XI. 1848 — 15. VII. 1933, archeolog i podróżnik; zorganizował w 1884 r. wyprawę archeologiczną do Pamfilji i Pizydji w Azji Mniejszej, w której to, bogatej w plon wyprawie, brali udział prof. archeologji Marjan Sokołowski i malarz Jacek Malczewski; w 1888—89 odbył L. podróż naokoło świata, gromadząc bogate zbiory etnograficzne i artystyczne.

Landowski Edward, dr. med., ur. 14.X.1838 — 7.XI.1882, uczestnik powstania styczniowego; osiadł we Francji, potem w Algierze, gdzie założył pierwszy zakład hygroterapeutyczny i prowadził studja nad rośliną narkotyczną Piscida erythrina, zawierającą składniki kauczuku.

Lasocki Aleksander, ur. ok. 1790; walczył w Legjonach w Hiszpanji, potem służył w wojsku angielskiem; wysłany z pułkiem na Jamaikę został tam komendantem obwodu plemienia Maronów, poznał ich zwyczaje i nauczył się języka krajowców.

Laszenko Aleksander, ur. 4.VI.1883, malarz; stale będąc w podróżach zwiedzał kilkakrotnie Afrykę, Amerykę i Azję, Australję. L. był jedynym malarzem europejskim w Luxorze, gdy Howard Carter 28.XI.1922 odkrył grobowiec Tutanch-Amona.

Lemański Zenon, dr., meteorolog; studjował w Algierze, podróżował z prof. Gorczyńskim po

północnej Afryce oraz Meksyku, gdzie prowadził badania promieniowania słońca; jest od 1928 stałym współpracownikiem obserwatorjum meteorologicznego w Tacubaya w Meksyku.

Loth Jerzy dr., ur. 4.VIII.1880, geograf i podróżnik; jest profesorem Szk. Gł. Handlowej, Sz. Nauk Politycznych i Uniw. Warszawskiego, odbywa podróże zamorskie, badając szczególnie Amerykę Środkową, w 1929 przeszedł wraz z prof. W. Goetlem Afrykę wzdłuż od Kapstadu do morza Śródziemnego.

Łapiński Teofil, pułkownik (Taffik bey), brał udział w powstaniu węgierskiem, w walkach niepodległościowych na Kaukazie, w 1863, w czasie powstania styczniowego, zorganizował wyprawę morską i dopłynął na uzbrojonym statku do Malmö w Szwecji.

Łazowski Feliks, inżynier i kartograf, syn emigranta brał udział w wyprawie Napoleona do Egiptu w 1798; dzięki znajomości spraw wschodnich zajął naczelne stanowisko w inżynierji wojskowej, jako generał brygady fortyfikował kraj; w 1800 wrócił do Francji.

Łyp Franciszek Feliks, ur. 7. IV. 1888, publicysta kolonjalny i podróżnik; przebywał od 1914 w Paranie jako nauczyciel i kolonista, założył kolonią Amolafaca, w 1929 prowadził z ramienia Ligi Morskiej i Kolonjalnej ekspedycję badawczą do Angoli.

Makowski Sarjusz Arnold, ur. 1876; geolog; profesor geologji i paleontologji; odbył liczne podróże po Azji, badając kopalnie węgla, złota, i t. d. brał udział w pracach geodezyjnych, w 1905—06 w badaniach nad tworzeniem lodu na dnie jeziora Ładogi, w 1910—1911, w zdjęciach teodolitowych i ba-

daniach geologicznych majkopskich złóż naftowych na Kaukazie.

Malinowski Bronisław dr., ur. 1884; etnolog i podróżnik, prof. uniw. londyńskiego; odbył w 1914—1920 podróż naukową na Nową Gwineję i napisał w języku angielskim i niemieckim kilka cennych prac o zwyczajach tubylców Melanezji.

Malinowski Ernest, inżynier, ur. 1815, — 1890; przedstawił 1859 prezydentowi Peruwji projekt połączenia żyznych dolin Amazonki z oceanem Spokojnym, skłonił rząd peruwjański do zaangażowania inżynierów Polaków, zbudował przy współudziale inżynierów M ecznikówskiego, Folkierskiego, Habicha kolej przez Andy, której budowę rozpoczął w 1869, a która prowadzi z portu Calao do żyznej Montanji peruwjańskiej; jest to najwyżej położona kolej na świecie, idąca przez góry Andy na wysokości 4768 m. M. był rektorem politechniki w Limie, stolicy Peruwji.

Małachowski Władysław, ur. 1800 — 3. III. 1870; wziął udział w misji, wysłanej 1829 przez Bank Polski do Indyj dla rozpoznania miejscowych warunków zbytu na cynk i nawiązania stosunków; M. zwiedzał wówczas 3 lata Indje docierając do Chin.

Marks Maksymiljan ur. ok. 1812 um. (1888); meteorolog; urządził w Jenisejsku na Syberji obserwatorjum astronomiczne, którego obserwacje uznane były swego czasu za najlepsze; M. wymierzył głębokość, szerokość i bystrość wody Jeniseju przy Jenisejsku; zbierał również okazy botaniczne.

Massalski Władysław książę, ur. 1859 — 1932; botanik i geograf, prezes Pol. Tow. Geograficznego; z ramienia ros. tow. geograficznego oraz ogrodu botanicznego w Petersburgu spędził kilka lat w Za-

kaukaziu i Turkiestanie, gdzie badając florę oraz stosunki fizjograficzne odkrył w dorzeczu Czarok-Su lasy pinjorowe oraz dwa nowe gatunki różaneczników, wprowadzone następnie w kulturę i rozpowszechnione po całym świecie; dzięki staraniom M. rozwinęła się uprawa bawełny w Turkiestanie i Zakaukaziu; od 1887—1907 pracował M. w ministerstwie dóbr państw. w Petersburgu i jako dyrektor departamentu meljoracji rozwinął bardzo płodną działalność.

Meniński Franciszek (Mesgnien), ur. 1623—1698; gramatyk i orjentalista; wysłany w 1652 do Konstantynopola wydoskonalił się w językach wschodnich, od 1661 był w Wiedniu pierwszym tłumaczem języków wschodnich przy dworze cesarskim, zdobył sobie wszechświatowy rozgłos, jako autor 3 tomowego słownika języków tureckiego, arabskiego i perskiego.

Ks. Męciński Wojciech, jezuita, ur. 1601—5. V. 1643 misjonarz; był pierwszym Polakiem, który dotarł do Japonji; w 1633 udał się do Indyj, sprawując po drodze misje w Mozambiku, Goa, Malabarze potem w Kochinchinie, Kambodży i Manilli; tam wyuczywszy się języka japońskiego, wybrał się do Japonji, gdzie po kilkumiesięcznych torturach zginął śmiercią męczeńską w Nagasaki.

Mierosławski Adam, kapitan, ur. IV. 1815 — V. 1851, marynarz i podróżnik; uczestnik powstania listopadowego, zaciągnął się w 1832 do marynarki handlowej francuskiej, odbył kilka dalekich podróży morskich, zasłynął z szalonych wypraw morskich na własnym statku, prowadził na własną rękę handel, zajmując się połowem wielorybów, fok i pereł na oceanie Indyjskim; odkrył na nowo zapomniane wyspy St. Paul i Amsterdam w oceanie

Indyjskim, objął je w posiadanie, obronił hardą postawą swą niezależność wobec Anglików, w 1848 sprzedał wyspę St. Paul, aby sfinansować powstanie badeńskie swego brata, generała Ludwika Mierosławskiego, sam udał się do Europy i wziął udział w walkach wolnościowych we Włoszech i Badenji, poczem wrócił do swoich wysp, uprawiał dalej handel na wodach południowych i zginął śmiercią marynarza.

Ks. Młodzianozski Tomasz, jezuita, ur. 21. XII, 1622, um. 3. X. 1686, misjonarz; odprawiał w 1657 misje w Persji, poczem podróżował przez 5 lat po Syrji i Palestynie; jego notatki z podróży zaginęły.

Młokosiewicz Ludwik, ur. 1900, leśnik, przyrodnik i podróżnik; pracując na roli w Łagodechi na Kaukazie, podróżował po Kaukazie i Dagestanie, wchodził kilkakrotnie na Wielki Ararat, w Persji na Demawend; imieniem Młokosiewicza jako odkrywcy określony został cietrzew kaukaski „Tetrae Młokosiewiczii", roślina „Paconia M-ii" oraz liczne owady.

Młokosiewiczówna Julja, córka Ludwika, botaniczka i alpinistka; zbierała wraz z ojcem rośliny na Kaukazie i w Dagestanie, była pierwszą kobietą, która weszła na szczyt Wielkiego Araratu w sierpniu 1889 r.; jeden z gatunków roślin kaukaskich otrzymał nazwę „Primula Juliae Kuzn".

Ks. Moczygęba Leopold, franciszkanin, misjonarz i kolonista; wysłany w 1851 r. na misję do Ameryki, zbadał mało zaludniony stan Teksas, sprowadził z Górnego Śląska czterech braci oraz w 1855 innych Ślązaków i założył pierwszą osadę polską w Teksasie, która do dziś prosperuje jako „Panna Maria".

Molesson Władysław, ur. 1853, um. 1. I. 1889;

przyrodnik, myśliwy i podróżnik; dobrowolny emigrant na Syberję, był kustoszem muzeum Dalekiego Wchodu; zamiłowany obserwator przyrody, zwłaszcza ptactwa, całe lato zwykle spędzał na stepach mongolskich polując, rysując i zbierając okazy ornitologiczne, które sam wyprawiał.

Morozewicz Józef, dr., ur. 27. III, 1895; geolog i podróżnik; jest dyrektorem P. Instytutu Geologicznego; odbył w 1895 podróż naukową na Nową Ziemię, dalej kilka wypraw na Ural i na stepy nad jeziorem Azowskiem, zorganizował na zlecenie rządu rosyjskiego ekspedycję badawczą na wyspy Komandorskie, zbadał wyspy Beringa i Miedzianą.

Motyliński Kalasanty, ur. 1854, um. 1907, lingwista i podróżnik francuski, polskiego pochodzenia; znawca narzeczy berberyjskich, był tłumaczem wojsk kolonjalnych francuskich; kilkakrotnie odbywał podróże naukowe wgłąb Afryki północno-zachodniej, w 1906 kierował z ramienia rządu francuskiego wyprawą, odbytą w celach lingwistycznych w masywie Hoggaru; wykładał język arabski na uniwersytecie w Constantine. Na cześć M-go nazwali Francuzi jeden z fortów w Afryce północnej „Fort Motyliński" (Taruaounaut).

Muratowicz Sefer, mieszczanin warszawski; jako dworzanin Zygmunta III wysłany w 1602 do Persji po zakup koni i wyrobów wschodnich, doprowadził do nawiązania stosunków z Persją.

Olszewicz Bolesław, historyk geografji i kartograf; badając szczegółowo postać Jana z Kolna dowiódł, że ów Jan z Kolna, raczej Joannes Scolvus, nie był Polakiem i że dotarł w 1476 r. tylko do Grenlandji, a nie odkrył kontynentu Ameryki.

Ordyński Paweł, geograf i podróżnik; 4. ur. IX.1884; dyrektor gimnazjum w Warszawie, odbywał w 1905

podróże naukowe po Syberji, badał progi rzeki Jenisseju, góry Sajańskie i Kuźniecki Ałatau, obszar wododziałowy rzeki Kamy, Pieczory i Wyczegdy, w 1913 i 14 brał udział w wyprawie na półwysep Kanin i morze Barentsa.

Osada Stanistaw, ur. 14. IV. 1869, um. 1934 napisał historję Związku Narodowego Polskiego w Stanach Zjednoczonych i historję prasy polskiej w Ameryce.

Ossendowski Ferdynand Antoni, ur. 27. V. 1876, pisarz i podróżnik, profesor Wyższej Szkoły Dziennikarskiej i Instytutu Studjów Handlowych Orjentalistycznych; podróżował od 1897 po całej Azji, zwłaszcza badał Mongolję, Mandżurję, Tybet, Wschodnią Syberję, dalej podróżował po Ameryce i Afryce; jest jednym z najwybitniejszych współczesnych podróżników, badaczy folkloru egzotycznego, pisarzem podróżniczym, którego dzieła tłumaczone bywają na liczne języki.

Ostroróg Leon dr. 1867 um. 1932, prawnik i orjentalista; w 1893 kierował departamentem ottomańskiego długu państwowego, w 1909 był wiceministrem sprawiedliwości w rządzie tureckim, przeprowadził prace dotyczące kodeksu cywilnego, karnego, handlowego i morskiego, był arbitrem między Grecją a Turcją w czasie konferencji pokojowej, brał udział w polskiej delegacji w 1919 r.

Otwinowski Samuel, um. ok. 1624, arjanin polski; orjentalista; był tłumaczem u hetmana Żółkiewskiego; przypisują mu przekład na język polski „Gulistanu" Saadiego, które to tłumaczenie jest pierwszym przekładem na język europejski.

Paczoski Józef dr. ur. 1864, botanik i podróżnik; profesor Uniwersytetu Poznańskiego; odbył w 1890 wyprawę na stepy Kałmuckie celem zba-

dania granicy florystycznej pomiędzy typem azjatyckim a europejskim, w częstych podróżach naukowych badał specjalnie roślinność stepów rosyjskich, oraz polskich kresów wschodnich.

Palczowski Paweł; podróżnik; u schyłku XVI w. na początku XVII w. przez 16 lat podróżował po Europie, Azji i Afryce, o czem pisał w przedmowie do swojej „Kolędy moskiewskiej" wydanej w 1609 r.

Pawłowski Krzysztof; podróżnik; już pod koniec XVI w. podróżował na Wschód, biorąc w 1596 r. udział w wyprawie do Indyj wschodnich, którą opisał w swojej „Peregrynacji do Indyj w r. 1896".

Piekarski Edward; ur. 1856, lingwista i podróżnik; podróżował 1881—1905 po Syberji, badając zwyczaje i język Jakutów, których był wybitnym znawcą.

Pieniążek-Odrowąż Prokop, admirał; ur. 1536, um. 1589, kawaler maltański i rotmistrz J. K. Mości; brał udział w wyprawach rycerzy maltańskich przeciw mahometanom w Afryce i Azji; jako admirał i dowódca floty maltańskiej oczyścił morze Śródziemne z rozbójników algieryjskich, gromił ich na lądzie w Algierze, Tunisie i Trypolitanji, był komandorem orderu św. Łazarza i Maurycego.

Pietraszewski Ignacy, ur. 1797, um. 15. XI. 1869, orjentalista, sinolog; wysłany z poselstwem rosyjskim do Turcji w 1836 r. był konsulem w Jaffie, od 1842 wykładał język turecki na uniw. w Petersburgu, od 1845 był lektorem języków wschodnich na uniw. berlińskim potem tłumaczem poselstwa pruskiego w Persji, odbywał podróże po Azji, zebrał wielki i rzadki zbiór numizmatów, napisał szereg dzieł dotyczących stosunków Polski z Persją, zasłynął studjami o gramatyce języka zendyjskiego.

Piłsudski Bronisław, ur. 1866, um. 1918, etnograf i socjolog; zesłany na 15 lat katorgi w 1876, badał na osiedleniu życie i zwyczaje Ainów na Sachalinie i stał się jednym z nielicznych na świecie znawców tego szczepu, jak i pokrewnych Gilaków oraz Oroczonów, w 1889 był kustoszem muzeum we Władywostoku, w 1903 brał udział w wyprawie naukowej Sieroszewskiego do Japonji i na Sachalin.

Piotrowski-Korwin Rudolf, ur. 1814 um. 1883; udał się w 1848 do Ameryki, gdzie 30 lat pracował w kopalniach złota i srebra; był jednym z pierwszych eksploatatorów kalifornijskich tz. „Kalifornian pionier", założył pod San Francisco kolonję Sebastopol; za udział w wojnie secesyjnej 1863—1865 uzyskał wpływowe stanowisko rządowe.

Pisuliński Antoni, ur. I. VII. 1860; podróżnik, em. dyrektor Kasy Oszczędności w Ropczycach; udał się w 1884 z ekspedycją braci Stebleckich wgłąb Afryki, badał możliwości handlowe nad rzekami Zambezi, Szira, Luangwy, objął faktorję w Tete, później nabył wraz z Stebleckimi faktorję Szamu, położoną przy ujściu Zambezi i Sziry, którą pionierzy polscy prowadzili do 1890 r.

Piwowar Adam dr. ur. 29. X. 1874: geolog i podróżnik, dyr. Państwowej Szkoły Górniczej w Dąbrowie Górniczej; odbył kilka podróży naukowych dla badań geologicznych na morza północne, badał geologiczne położenie cieśniny Matoczkin—Szar, w 1905 Nową Ziemię, stwierdził wbrew twierdzeniu Czernyszewa, że cieśnina Matoczkin—Szar między morzem Lodowatem a Karskiem jest pochodzenia dyzlokacyjno-tektonicznego, poczynił ważne odkrycia geologiczne na Nowej Ziemi w 1905, gdzie jednę z rzek nazwał rzeką Nałkowskiego; przeby-

wając na zesłaniu w Archangielsku opracował tam część katalogu rozumowanego zbiorów archang. muzeum polarnego.

Polakowski H. wydał po hiszpańsku i niemiecku pierwsze dzieło o roślinności Costariki, którą badał w 1877 r.

Hr. Potocki Franciszek Piotr, um. 15.I. 1828, starosta szczerzecki, był ostatnim posłem nadzwyczajnym Rzptej w Konstantynopolu od 1789—1799.

Hr. Potocki Jan ur. 1761, um. 20.XI. 1815; archeolog i kartograf i jeden z najwybitniejszych podróżników polskich; zwiedził od 1778 do 1805 Europę, Azję i Afrykę, badając archeologję, a szczególnie zajmując się kartografją. P. odkrył na nowo zapomnianą grupę ośmnastu wysp na morzu Żółtem, którą sławny podróżnik niemiecki Klaproth na jego cześć nazwał Archipelagiem Jana Potockiego; P. napisał kilkanaście dzieł naukowych, historycznych i archeologicznych i t. d., które wydawał własnym kosztem, przeważnie w bardzo ograniczonej ilości egzemplarzy.

Prażmowski Adam ur. 1825, um. 1885; astronom, był profesorem fizyki na Uniw. Warszawskim i prezesem Tow. Nauk Scisłych w Paryżu, gdzie prowadził zakład przyrządów optycznych, w 1852 był przewodniczącym oddziału ekspedycji Struwego do badania południka od oceanu Lodowatego do Besarabji; w 1861 urządził pierwszą polską wyprawę do badania całkowitego zaćmienia słońca w Besarabji; tabelki hygrometryczne Prażmowskiego zaprowadzili Francuzi na statkach swoich.

Przewalski Mikołaj, ur. 1869, um. 11.X. 1888; podróżnik, generał rosyjski pochodzenia polskiego; był jednym z najwybitniejszych podróżników po

Azji centralnej, odbył od 1870—1888 trzy wyprawy do Mongolji, na Pamiry, do Tybetu, na pustynię Gobi i t. d.

Przewodowski Andrzej, architekt, uczestnik powstania listopadowego; osiadł w 1839 w Brazylji, gdzie wybudował kilka gmachów monumentalnych, głównie w Bahii.

Przewodowski Stanisław, syn Andrzeja, jako kapitan korwety brazylijskiej rozsławił imię polskie w czasie wojny paragwajskiej między Brazylją a Argentyną pod Riachuella na rzece La Plata.

Raciborski Marjan dr. ur. 16.IX 1863, um. 24.III 1917, botanik i podróżnik, prof. Uniw. Jagiellońskiego i kierownik Ogrodu Botanicznego w Krakowie, powołany w 1906 przez rząd holenderski udał się na Jawę, gdzie do 1900 prowadził badania grasującej tam choroby trzciny cukrowej, studjował paprocie i tytuń tamże i na Sumatrze.

Radliński Ignacy, ur. 1843, um. VIII, 1920, orjentalista; napisał wiele prac naukowych z zakresu kultury i literatury ludów wschodnich, opracował w kilkutomowem dziele materjały lingwistyczne Benedykta Dybowskiego o ludach Kamczatki.

Radziwiłł Mikołaj Krzysztof Sierotka, książę, ur. 2.VIII. 1549, um. 1616; podróżował wiele po Europie, odbył w 1682 pielgrzymkę do Ziemi Świętej, zwiedził Egipt, Trypolitanję i opisał podróż do Palestyny.

Rafalski Juljan, inżynier, 24.V. 1879, leśnik i podróżnik profesor inżynierji leśnej Uniw. Poznańskiego; podróżował po Europie; rezultatem podróży R—go było stworzenie w Poznaniu przy Uniwersytecie największego w Polsce zbioru okazów drzewa, obejmującego przeszło 6000 próbek drzewa, R. wygłosił 9.XI.1920 w Komisji Morskiej Sejmu

referat o potrzebie własnego portu polskiego nad Bałtykiem.

Rehman Antoni dr. ur. 15.V. 1840, um. 12.I. 1917, geobotanik, geograf i podróżnik; był pierwszym profesorem geografji Uniwersytetu Lwowskiego, odbywał podróże naukowe, przeprowadzając badania roślinności na Kaukazie i w południowej Afryce, gdzie zebrał około 3000 gatunków nieznanych mchów i równocześnie prowadził badania etnograficzne wśród Buszmenów, Hotentotów, Kafrów i Zulusów.

Rogozińska Helena (Hajota, Boguska, Pajzderska) ur. 16.V. 1865, um. 4.XII. 1927, pisarka i podróżniczka, żona Stefana Rogozińskiego, podróżowała po wyspie Fernando Po w zatoce Gwinejskiej, była pierwszą kobietą, która weszła w 1891 na najwyższy szczyt tej wyspy, Clarence Pic.

Rogoziński Stefan (Szolc - Rogoziński) 1861—1896, marynarz, podróżnik i pionier kolonjalny, służąc w marynarce rosyjskiej, odbył jako miczman podróż naokoło świata, w 1882 zorganizował na statku „Lucja Małgorzata“ do Afryki wyprawę, w której wzięli udział Leopold Janikowski i Klemens Tomczek; ekspedycja ta przez kilka lat badała Kamerun i poczyniła poważne odkrycia geograficzne; dążąc do stworzenia kolonji polskiej; Rogoziński wszedł w porozumienie z królikami murzyńskimi i przez pewien czas był władcą sporego szmatu ziemi kameruńskiej; interwencja zbrojna Niemców położyła kres próbie panowania polskiego w Kamerunie, w 1885.

Romer Eugenjusz dr. ur. 3.VII. 1870, geograf i podróżnik, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, odbył w 1910—11 podróż dla badań topograficznych do Syberji wschodniej, zwie-

dził Mandżurję, Japonję, Chiny, Indję, w 1913 badał Kolumbję i Alaskę, gdzie jeden z lodowców nazwano „Romer Glacier“ R. jest twórcą nowoczesnej kartografji.

Rostafiński Jan dr. ur. 13.II. 1882, agronom i podróżnik, profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, towarzyszył ojcu w podróżach na Alaskę i Atlas, w 1927 odbył podróż po morzu Lodowatem, w 1924 pracował jako ekspert rządu tureckiego w Azji Mniejszej.

Rozwadowski Florestan hr. inż., oficer wojsk powstańczych i major a. brazylijskiej, był pionierem osadnictwa polskiego w Brazylji, sporządził pierwsze zdjęcia topograficzne części niezbadanych dotąd puszcz i lasów dziewiczych dorzecza Amazonki, w czasie powstania styczniowego był komisarzem Rządu Narodowego przy Organizatorze Polskich Sił Morskich, kapitanie Zbyszewskim-Karpiu.

Rożnowski Kazimierz, ornitolog; zesłany w 1902 na Syberję przebywał kilka lat wśród Jakutów badając życie ptaków dalekiej północy.

Ks. *Rudomina* Andrzej, jezuita ur. 1594, um. 1632, misjonarz; wysłany do Indyj przebywał w Goa i Makao, poczem w Chinach, gdzie był jednym z pierwszych misjonarzy w prowincji Tonkin.

Ks. *Ryłło* Maksymiljan, jezuita, ur. 1802, um. 17.VI 1848, misjonarz; zasłynął jako kaznodzieja włoski; wysłany w 1837 jako wizytator apostolski do Libanu, zwiedził Ziemię Świętą i Mezopotamję, Kurdystan i zebrał bogate zbiory dla muzeum watykańskiego, od 1845 był sekretarzem seminarjum propagandy w Rzymie; wysłany na misję do Afryki zachorował w Nubji i zmarł w Chartumie.

Rymkiewicz Bronisław, inż. um. 1917; wybudo-

wał w Brazylji port morski na Amazonce w Manaos przeszło 1000 klm. wgłąb lądu, budował wraz z inż. Brodowskim kolej z Sao Paulo do Santos; R. pozostawił w stanie Sao Paulo rozległe tereny kolonizacyjne, które w 1930 sprzedali oszuści (Poping-Jagiełło) na podstawie sfałszowanych plenipotencyj. Brazyljanie wystawili Rymkiewiczowi pomnik.

Rzewuski Wacław hr. (Tadż-el-Feher, Abd-el-Niszam, Emir Rzewuski) ur. 1765, um. 1831, orjentalista i podróżnik; założył w Wiedniu w 1806 pierwszą w Europie organizację, poświęconą orjentalistyce, wydawał 1809—1813 tamże pomnikowe „Mines de l' Orient exploitées par une société d' amateurs", od 1815 podróżował po Wschodzie, głównie w Arabji, stale chodząc w stroju arabskim; zdobył wielki mir wśród tubylców; wróciwszy do kraju prowadził dalej życie koczownicze na Podolu, wędrując po stepach i obozując pod gołem niebem ze stadem swoich koni arabskich i świtą kozaków.

Sadowski; pioner osadnictwa w Stanach Zjednoczonych w XVIII w. wnuk Polaka, który między 1702 a 1714 przybył do Stanów, osiadł w 1740 w widłach Mississippi i Ohio i założył w obu stanach kilkanaście osad; w 1745 wybudował w stanie Ohio pierwszy fort białych, nazwany Sandusky Fort.

Salomonowicz Mieczysław, inżynier, założył w 1900 hutę szkła w porcie Antonina pod Kurytybą w Paranie.

Saporski Edmund Sebastjan, inżynier, um. 1934; zwany „ojcem osadnictwa polskiego w Paranie", od 1867 zajmował się kolonizacją polską w Brazylji, a od 1869 skierował całą akcję na Paranę, dając początek polskiemu osadnictwu w tym stanie Brazylji.

Sawicki Ludomir dr., ur. 1884, um. 3.X 1928; geograf i podróżnik, był od 1915 prof. uniw. Jagiellońskiego; bardzo czynny w organizowaniu nauki geografji, założył Instytut Geograficzny w Krakowie; zmarł w Krakowie wskutek choroby, nabytej w czasie zorganizowanej przez siebie ekspedycji naukowej na Wschód.

Sękowski Józef dr., ur. 1880, um. 16.IV 1858; orjentalista i podróżnik, uczeń Lelewela i Groddka, był dragomanem poselstwa rosyjskiego w Konstantynopolu z prawem odbywania podróży naukowych po Azji, zwiedził Azję Mniejszą, został w 1822 profesorem języków wschodnich na Uniw. Wileńskim, potem petersburskim, pracując równocześnie w departamencie spraw wschodnich; napisał wiele dzieł z dziedziny orjentalistyki.

Siemaszko R., przebywał w 1892—1893 w Brazylji i Teksasie, które to kraje badał pod względem topograficznym, politycznym i finansowym, zarządzał plantacją kawy oraz kolei lokalnej u podnóża Kordyljerów.

Siemaszko Wincenty dr., ur. 5 IV 1887, botanik i podróżnik, profesor fitopatologji w Szk. Gł. Gospod. Wiejsk.; w 1913 r. zorganizował na kaukaskiem wybrzeżu Czarnego morza pierwszą pracownię fitopatologiczną w Sichumie i kierował nią do 1921 roku.

Siemiradzki Józef dr., ur. 28.III 1858, um. 1933, geolog i podróżnik; odbył kilka podróży do Ameryki Południowej, w 1891 — 92 czynił studja geologiczne i geograficzne w Brazylji, Argentynie i Patagonji, sprostował sporo błędów oficjalnych map argentyńskich; zajmując się żywo sprawą wy-

chodztwa, jeździł do Brazylji jako delegat galicyjskiego Wydziału Krajowego, badając na miejscu położenie emigracji osadniczej polskiej i spowodował utworzenie w Kurytybie w Paranie konsulatu austro-węgierskiego i obsadzenie go Polakami.

Sienicki Ludwik, ur. 1677; regimentarz dywizji białoruskiej; wzięty do niewoli pod Bychowem w 1707 r. zesłany na Sybir, pozostał tam do 1722 badając geografję i przyrodę ziemi jakuckiej.

Sieroszewski Wacław (Sirko, Bagrynowski), ur. 26.*IX* 1860, pisarz, etnograf i podróżnik; prezes Polskiej Akademji Literatury; za udział w ruchu socjalistycznym zesłany w 1878 przebywał na Syberji 15 lat w tem 12 wśród Jakutów, po powrocie ponownie zesłany został w 1899; prowadził badania zwyczajów i życia Jakutów; w 1902—3 podróżował po wschodniej Syberji, Mandżurji i Japonji jako delegat pet. tow. geograficznego; za prace swe w dziedzinie badań ludów wschodnio-azjatyckich nagrodzony został złotym medalem przez petersb. tow. geograficzne; napisał kilka dzieł naukowych o Wschodzie oraz liczne powieści na tle przeżyć podróżniczych.

Skarżyński Stanisław, major-pilot ur. 1.V 1899; dokonał w 1931 przy poparciu władz wojskowych i Ligi Morskiej i Kolonjalnej przelotu nad Afryką, w 1933 z własnej inicjatywy i zachęty prezesa Ligi Morskiej i K. gen. Orlicz-Dreszera przeleciał jako pierwszy przez Atlantyk z St. Louis w Afryce zach. do Brazylji.

Składkowski Felicjan Sławoj dr. med. generał; badał we francuskiej Afryce północnej lotnictwo sanitarne, które zaprowadził potem w Polsce.

Skomorowski Jan, inżynier r. 26 VIII 1874; geolog i podróżnik; w 1899 czynił poszukiwania geo-

logiczne w Paranie, kierował hutą szklaną w Antoninie pod Kurytybą; jako inżynier B-ci Nobel podróżował po Kaukazie, Turkiestanie i t. d. czyniąc poszukiwania nafty; w 1919 zwiedził Mandżurję, Japonję, Indje i Ceylon.

Smogorzewski Zygmunt dr., ur. 1883 um. 9.XI 1931; orjentalista i podróżnik, był prof. Uniw. Jagiellońskiego; zasłużył się jako badacz kultury abadyckiej, odbył szereg podróży naukowych po Afryce północnej i Azji zachodniej.

Ks. Smogulecki Jan Mikołaj, ur. 1610, um. 1.7.IX 1656; starosta nakielski, później misjonarz; wstąpił do zakonu jezuitów, udał się w 1643 do Chin, gdzie był do śmierci misjonarzem.

Smoleński Tadeusz ur. 16.X 1884, um. 30.X 1909, egiptolog i podróżnik; prowadził w 1905—1909 z ramienia Akademji Umiejętności badania w Egipcie pod kierunkiem G. Maspero, w 1907 otrzymał kierownictwo wyprawy wykopaliskowej Backa do górnego Egiptu, odkrył starożytne cmentarzysko Herakleopolis, ofiarował Ak. Um. m. in. 3 sarkofagi, oraz 2 kamienie rzeźbione z napisem Ptolemeusza I.

Smoliński Józef, pułkownik, ur. 1807 um. 21.XII 1886; uczestnik powstania listopadowego, wstąpił do legji cudzoziemskiej, w czasie wojny krymskiej był pułkownikiem armji angielskiej, wyemigrował do Stanów Zj., gdzie brał udział w wojnie secesyjnej 1863—67 jako pułkownik ułanów Stanów Zjednoczonych; w czasie wojny wraz z innymi Polakami wysunął koncepcję kolonizacji północnych stanów.

Sochaczewski Aleksander, ur. 1842; zesłany na Sybir za udział w powstaniu styczniowem, uwiecznił martyrologję zesłańczą w cyklu potężnych obrazów.

Spadkowski T. zoolog; przebywał ok. 1885 dwanaście lat na Kaukazie, prowadząc tam obserwacje nad tarantulą i skorpionami.

Sparrow Helena dr. med., ur. 3.VI 1895, lekarz bakterjolog P. Zakładu Hygjeny, docent Uniw. Warszawskiego; prowadziła na zaproszenie Instytutu Pasteura badania tyfusu plamistego w Tunisie, Meksyku i Guatemali, jest w Tunisie kierowu:czką djagnostyki w tamtejszym instytucie Pasteura.

Sporzyński Ksawery, ur. 1863, um. 1923, przyrodnik, wulkanolog i podróżnik; badał gejzery Islandji, wulkan Mont-Pelé na Martynice, prowadził badania w północnej Norwegji i w Ameryce.

Stabrowski Kazimierz, ur. 1867; malarz; zwiedzał w 1890 Egipt i Palestynę malując obrazy wschodnie; za prace swe nagrodzony został w 1894 złotym medalem akademji petersburskiej.

Stebnicki Hieronim ur. 1832 um. 1897; geodeta, topograf; był generałem w. rosyjskich i kierownikiem odziału topograficznego sztabu gen. ros. prowadził pomiary gór kaukaskich, wykonał mapy Kaukazu i Turcji azjatyckiej; zajmując się kwestją mierzenia siły ciężkości w różnych miejscowościach na podstawie swych pomiarów postawił twierdzenie o pustej przestrzeni pod górą Ararat.

Steblecki Stanisław ur. 1860, pionier kolonjalny; zorganizował w 1884 z Kairu nad Zembezi ekspedycję, w której wzięli udział brat jego Kazimierz, Antoni Pisuliński i Władysław Jautz, założył faktorję Szamu w widłach Zambezi i Sziry, poczem w 1891 przeniosł się z bratem w góry Shize-Highlands, gdzie nabyli od kacyków obszar 500 km. kw. z prawem suwerenności i zaprowadzili tam plantacje kawy,

Stenz Edward dr. ur. 22. I. 1897; geofizyk i me-

teorolog; był kierownikiem Wydziału Morskiego P. Instytutu Geologicznego, współpracuje z prof. Arctowskim i Gorczyńskim, biorąc udział w badaniach promieniowania słonecznego i magnetyzmu ziemskiego, wykonał szereg pomiarów aktynometrycznych w Europie oraz na oceanie Atlantyckim w czasie podróży do Argentyny w 1923, w Japonji w 1927.

Stołyhwo Kazimierz dr. ur. 1880, antropolog, docent antropologji Uniw. Jagiellońskiego, prof. Wolnej Wszechnicy Polskiej i kierownik Zakładu Antropolog. Tow. Nauk. Warszawskiego, który założył w 1905 r.; podróżował w 1910 po Ameryce Półnc. i Południowej, badając wykopaliska człowieka pierwotnego, przedstawił na kongresie naukowym w Buenos Aires w 1910 przyrząd do mierzenia czaszek i kości ludzkich.

Struś Józef (Strucki, Strutius) dr. ur. 1510 um. 6. III. 1568; lekarz, profesor medycyny; wzywany był z zagranicy do Zygmunta Augusta, potem w 1542 do Konstantynopola, gdzie był lekarzem sułtana Solimana II; zmarł jako burmistrz Poznania.

Stryjeński Aleksander, inżynier; ur. 1803, um. 1875; topograf; brał udział w powstaniu listopadowem; w Szwajcarji, pracując w biurze topograficznem, uczestniczył w zdjęciach Szwajcarji dokonywanych przez sławnego topografa generała Dufoura; wykonał kilka ważnych prac dla Genewy, jak budowę mostu na Rodanie.

Stryjkowski Maciej, ur. 1547, um. 1582; kronikarz i poeta; służył w wojsku litewskiem, towarzyszył A. Taranowskiemu w poselstwie do Turcji, którą zwiedzał dłuższy cza, wyrysował wiele pamiątek historycznych i wykonał mapę Turcji oraz plan Adrjanopola.

Strzała Hieronim, podróżnik; dworzanin Zygmunta III, wysłany na górę Synaj dla stwierdzenia autentyczności relikwij św. Katarzyny, znajdujących się w Krakowie, zwiedził Azję Mniejszą, Egipt i Palestynę, gdzie poczynił pomiary drogi krzyżowej, które miały służyć przy zakładaniu Kalwarji Zebrzydowskiej.

Strzelecki Paweł Edmund dr. h. c. ur. 1796, um. 6. X. 1873, geolog i podróżnik, w licznych podróżach naukowych zwiedził od 1837—1844 obie Ameryki, Azję, Australję, którą szczególnie badał i gdzie odkrył m. in. poklady złota oraz najwyższą górę tej części świata i nazwał ją górą Kościuszki.

Sulkiewicz Maciej, generał; ur. 1865, um, 1920; Tatar polski; utworzył w 1918 rząd Krymski, którego został premierem, poczem objął stanowisko szefa sztabu republiki Azerbeidżańskiej i doprowadził do przymierza wojskowego między Azerbeidżanem a Gruzją.

Sułkowski Józef książe, generał; ur. około 1770, um. 11. IX. 1798; orjentalista; brał czynny udział w pracach instytutu egipskiego, zwrócił uwagę na zabytki archeologiczne Egiptu, objaśnił wiele hieroglifów, układał słownik arabski, jako adjutant Napoleona odbył kampanję włoską, układał plan kampanji egipskiej, odznaczył się w walkach pod piramidami; wysłany przez Napoleona, który widział w nim współzawodnika, na rekenesans, zginął w walce z Arabami w okolicy Kairu.

Suzin Adam, ur. 1880, um. 11. XII. 1879; zesłany za udział w Związku Filaretów, był na Syberji urzędnikiem przy komisji granicznej i sprawował zarząd nad koczowniczemi ludami Kirgizów, u których zdobył sobie szacunek sprawiedliwem i ludzkiem postępowaniem.

Symonolewicz Kanstanty, ur. 23. X. 1884; orjentalista; był w 1908—1911 asystentem katedry sanskrytu w Petersburgu oraz pomocnikiem kustosza w wydziale numizmatycznym Ermitażu i sporządził wówczas inwentarz zbioru numizmatów starożytnych Indyj, tudzież sporządził inwentarz polskich numizmatów; był w 1911 attaché poselstwa rosyjskiego w Pekinie, od 1924 konsulem tytularnym Rzeczypospolitej i zastępcą delegata przy rządzie chińskim, w 1929 kierownikiem delegacji Polskiej na Chiny.

Syrski Szymon dr. med. ur. 24. X. 1829, um. 13. I. 1882; przyrodnik i podróżnik; był w 1866 dyrektorem muzeum historji naturalnej w Tryjeście, współpracował z prof. Accurti nad sporządzeniem mapy morza Adrajtyckiego, badał faunę Adrjatyku, w 1868—1870 brał udział w ekspedycji austrjackiej do Azji, przyczem miał sobie powierzone zbadanie stanu rolnictwa i jedwabnictwa w Azji, od 1875 wykładał zoologję na uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

Szajnocha Władysław dr. ur. 1857 um. 1928; geolog i podróżnik; był profesorem pierwszej w Polsce samodzielnej katedry geologji i paleontologji na Uniwerstytecie Jagiellońskim i dyrektorem Gabinetu Zoologicznego; odbył liczne podróże naukowe po Europie i Azji i napisał szereg prac, odnoszących się do bogactw kopalnych polskich, południowo-amerykańskich i afrykańskich.

Ks. Szczepański Władysław, jezuita; ur. 1877, um. 3. V. 1927; orjentalista i podróżnik; w 1904 wysłany był jako jedyny Polak do instytutu orjentalnego w Bejrucie, odbywał podróże naukowe po Syrji, Palestynie, Arabji Skalistej i Egipcie, od 1909 był profesorem w instytucie biblijnym w Rzymie poczem wykładał na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Szemiot Franciszek, major, um. 20. I. 1882; uczestnik powstania listopadowego, udał się w 1833 do Egiptu do wojska, które miał gen. Dembiński formować przy Achmedzie Alim, poczem wyjechał wraz z Dembińskim nad Eufrat dla badania warunków technicznych projektowanego kanału morze Śródziemne—Eufrat.

Szpicnagel Ludwik; orjentalista; przyjaciel Słowackiego, był konsulem rosyjskim w Jaffie; odbywał podróże po Palestynie, ogłaszał tłumaczenia z arabskiego.

Sztolcman Jan, ur. 1854, um. 29. IV. 1928; zoolog i podróżnik; wysłany przez Branickich do Ameryki Południowej, kontynuował w Peruwji i Boliwji prace Konstantego Jelskiego, odbywał podróże naukowe po tych krajach oraz Ekwadorze i zebrał bardzo wiele okazów zoologicznych dla Muzeum Branickich, dzisiejszego Państw. Muzeum Zoologicznego; zbiory Sztolcmana, opracowane głównie przez Berlepscha, stały się podstawą do poznania przyrody północnej i północno-zachodniej części Ameryki Południowej; w 1901 odbył wyprawę naukową do Afryki nad Nil; zmarł na stanowisku wicedyrektora P. Muz. Zoologicznego.

Szulc August (Jussuf Aga) inżynier, podpułkownik; po powstaniu listopadowem przebywał od 1833 w Egipcie, gdzie pozostawał długie lata na stanowisku dowódcy inżynierji wojsk egipskich, odznaczył się przy obleganiu twierdzy St. Jean d' Arc (Akka).

Szwatka Fryderyk (Schwatka), ur. 1849, um. 1882; podróżnik amerykański pochodzenia polskiego; służył w wojsku Stanów Zjednoczonych, zaznaczył się jako wybitny badacz krajów podbiegunowych, odbył kilka podróży badawczych do nieznanych części Alaski od 1878—1886.

Szydłowski Adam, inżynier; przebywając w 1898 na wschodzie Azji nad rzeką Sungari jako kierownik ekspedycji budowy wschodnio-chińskiej założył tam osadę, która dała początek dzisiejszemu miastu Harbinowi.

Szyszło Witold, prof. ur. 10. VI. 1881; lingwista i podróżnik; jest profesorem języków w Limie w Peruwji; zwiedził wszystkie części świata, będąc od 1901 stale w podróżach, w 1909 był współwłaścicielem peruwjańskiego towarzystwa żeglugi, które posiadało 9 statków z około 50,000 ton tonażu; wyglasza liczne odczyty o swych podróżach i o Polsce.

Szyszyłowicz Ignacy, dr., ur. 1857, um. 17. II. 1910; botanik i działacz emigracyjny; był profesorem morfologji roślin na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie i jednym z twórców Pol. Tow. Emigracyjnego.

Talko- Hryncewicz Juljan, dr. med., ur. 11. VIII. 1850; antropolog i podróżnik, od 1908 profesor antropologji fizycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie; był lekarzem okręgowym w Troickosawsku na pograniczu Chin od 1901—1908; zorganizował tam badania meteorologiczne w troickosawskim oddziale tow. geograficznego, którego był jednym z organizatorów i przy którem zorganizował jedno z najbogatszych muzeów na Syberji, organizował ekspedycje naukowe dla badania kraju zabajkalskiego, Mongolji i Chin; wykonał na przestrzeni 1000 km. badania antropologiczne na tysiącach szkieletów i ludzi żywych i opisał przeszło 500 grobów cmentarzysk.

Tarnowski Jan, hetman wielki koronny, ur. 1488, um. 16. V. 1561; dla wykształcenia wojskowego podróżował w 1517 po Europie zachodniej, Syrji,

Arabji, Palestynie, Egipcie, otrzymał od króla Emanuela portugalskiego dowództwo w wojnie z Maurami, zdobył wielką sławę i wyniesiony został przez cesarza Karola V. do godności hrabiego Rzeszy.

Toeplitz - Mrozowska Jadwiga, ur. 15. XI. 1880, artystka dramatyczna, podróżniczka; zorganizowała po wojnie kilka ekspedycyj włoskich po Azji, zwiedziła Azję Mniejszą, Persję, Turkiestan, Chiny, podróżowała po Pamirach, dotarła do Tybetu; poczyniła odkrycia geograficzne; jednę z przełęczy nazwano jej imieniem.

Tomczek Klemens, inżynier górniczy, ur. 23. XI. 1860, um. 20. V. 1884; pioner kolonjalny i podróżnik; wziął udział w wyprawie Rogozińskiego do Afryki, zbudował z Janikowskim stację na wyspie Mondoleh, badał Kamerun, odkrył t. zw. jezioro Słoni; zmarł na wyspie Mondoleh w zatoce Biafryjskiej naprzeciw gór kameruńskich.

Tyszkiewicz Benedykt; podróżnik i mecenas podróżnictwa; opłynął do 1876 całą kulę ziemską, w 1876 zbudował własny jacht 320 tonowy na którym odbył ponownie podróż naokoło świata, osiadł na Maderze, gdzie zbudował stację morską; popierał wyprawę kameruńską Rogozińskiego.

Ulanowski Adam, dr. ornitolog i podróżnik; odbył w 1883—84 podróż na Kaukaz i do Persji, skąd przywiózł cenną kolekcję ptaków, która zdobyła nagrodę złotego medalu na wystawie w Wiedniu w 1885 r.

Urstein Maurycy, dr. med., ur. 12.II. 1873; zwiedził południową Syberję i kraj Zabajkalski, który opisał z punktu widzenia etnograficznego i geograficznego, czynił, jako pierwszy, porównawcze badania psychologiczne wśród Tekińców; badał w 1921 i 1923 z ramienia Urzędu Emigracyjnego stosunki wśród emigrantów w Ameryce Północnej.

Wagner Władysław, harcerz; wyruszył w 1932 r. na zbudowanym przez siebie jachcie „Zjawa” przez Atlantyk i dotarł w 1934 do kanału Panamskiego.

Waligórski generał; utworzył w 1864 w Ameryce Środkowej komitet w celu kolonizacji Costariki przez Polaków.

Warchałowski Kazimierz, ur. 1872, pionier kolonjalny i działacz emigracyjny; przebywał długi czas w Paranie, organizując tam szkolnictwo i czytelnictwo ludowe, wydając „Polaka w Brazylji”; zwiedził inne państwa Połud. Ameryki, uzyskał w Peruwji koncesje terenowe na 500,000 ha.

Warszewicz Józef, ur. 1812, um. 31. XII. 1866; botanik i podróżnik; oficer powstania listopadowego, podróżował 1844—1850 po Ameryce Południowej i Środkowej z ramienia niemieckiego tow. ogrodniczego potem z ramienia angielskiego tow. ogrodniczego zbierając rośliny, przyczem odkrył wiele nieznanych gatunków i rodzajów roślin, zwłaszcza egzotycznych storczyków; zgórą 30 roślin otrzymało nazwę od jego nazwiska.

Ks. Wasilewski Jan, ur. 1885; przyrodnik i podróżnik; w 1916 zorganizował ekspedycję przyrodniczo-etnograficzną na Ural, w 1917 na Ałtaj, skąd przywiózł pokaźną kolekcję szlachetnych minerałów oraz okazy fauny i flory między innemi nieznaną czarną żmiję.

Wąsowicz-Dunin Wacław przedstawił Zygmuntowi Augustowi w 1557 plan wystawienia floty kaperskiej i był pierwszym, który w Polsce otrzymał patent kaperski i pierwszym admirałem polskim; W. oddał wielkie usługi Rzpltej na swym okręcie podczas operacyj wojennych przeciw Iwanowi IV Groźnemu.

Wereszczyński Piotr Aleksander, ur. 1806, um.

1887; wysunął i propagował projekt założenia niepodległej kolonji polskiej na nowej Gwinei i przeznaczył na ten cel 10,000 rubli, zdeponowanych w Akademji Umiejętności oraz bibljotekę wartości 40,000 franków.

Wiernikowski Jan, ur. około 1800, um. 1877; orjentalista; wysłany w 1824 na Wschód, poznał języki i został później profesorem orjentalistyki na Uniwersytecie w Kazaniu.

Wierzbowski Paweł Feliks, ur. 1. I. 1815, um. 26. XII. 1860; przybył z 235 innymi powstańcami w 1834 do Ameryki, udał się w 1846 na południe, zwiedził w 1848 Kalifornję i napisał pierwszy dokładny przewodnik po Kalifornji w języku angielskim, który to przewodnik doczekał się kilku wydań, ostatnio w 1933 r.

Wiśniowski Sygurt, ur. 1841, um. 1892; literat i podróżnik; od 17 roku życia był w ciągłych podróżach po wszystkich częściach świata, osiadł w Stanach Zjednoczonych, w 1874 wybrany był do sejmu stanowego w Minnesota, na starość osiadł w Kolomyji.

Witkowski Mikołaj, ur. 1833, um. 24. X. 1892; archeolog; zesłany za udział w powstaniu styczniowem, przebywał do 1873 w Irkucku, gdzie założył herbarjum, odkrył sztuczne pagórki z bogatemi pamiątkami po dawnych mieszkańcach.

Wolski Kalikst, inżynier, ur. 1816, um. 1884; wyemigrował po powstaniu do Francji, w 1852 do Ameryki, którą zwiedzał w różnych kierunkach i opisywał; we Francji wybudował tamę morską w Dieppe oraz sporządził na zlecenie ministerstwa plany kolei z Milhuzy do Bordeaux.

Wolski Tomasz Stanisław, ur. 1700, um. 1736; wojownik i marynarz; wybrał się w 1725 morzem do Palestyny, zwiedził Maltę, został kawalerem maltańskim, wojował na morzu Sródziemnem, organizował wyprawę krzyżową, zwiedzał Egipt, w 1726 przyjęty przez papieża, mianowany został admirałem floty papieskiej.

Wyganowski Tadeusz, inżynier, zwiedzał Kaukaz i pogranicze Persji i podał opis kraju i stosunków, w 1907 r. budował naftociąg od morza Kaspijskiego do Czarnego.

Ks. Wyszyński Cezary; przebywał kilka lat w Ameryce Południowej, gdzie poznał stosunki osadnicze, przyczem zorganizował w 1908 w Chicago spółkę do kolonizacji Urugwaju.

Ks. Zaleski Władysław Michał, arcybiskup, ur. 1852, um. 1925, misjonarz, botanik i podróżnik; od 1886 był sekretarzem delegacji apostolskiej w Indjach Wschodnich a od 1912 delegatem apostolskim, podróżował od 1887—1898 po Indjach, Jawie, Chinach, Ceylonie, Japonji, zbierał rośliny, stworzył „Iconothecam botanicam"—zbiór przeszło 30,000 rycin roślin, przeważnie storczyków.

Załuski Karol, hr. orjentalista; był posłem austro-węgierskim w Teheranie, przetłumaczył w 1882 bajki Krasickiego na język arabski.

Zaremba Djonizy, marynarz i podróżnik; był kapitanem marynarki rosyjskiej; badał Alaskę w 1834 — 38; na jego cześć nazwali Rosjanie jednę z wysp archipelagu Aleksandra wyspą Zaremby.

Zarychta Apolonjusz, dr., geograf; ur. 28. IV. 1899; pionier kolonjalny i podróżnik; działał wśród emi-

gracji w Paranie 1922—1924, w 1928 brał udział w ekspedycji, wysłanej przez Urząd Emigracyjny do Peruwji, gdzie zajmował się eksploracyjnemi pracami geograficznemi i dokonał zdjęcia rzeki Tambo.

Zbyszewski Władysław Feliks (Kapitan Karp), marynarz; będąc dowódcą korwety rosyjskiej na Dalekim Wschodzie, porzucił stanowisko i przybył na powstanie w 1863 r., został organizatorem Sił Narodowych Morskich Rządu Narodowego, dowodził statkiem marynarki narodowej „Kiliński".

Ks. Zieliński Antoni; działacz emigracyjny; uczestniczył w wyprawie arcyksięcia Maksymiljana do Meksyku, potem przeniósł się do Brazylji, gdzie uzyskał wpływy na dworze cesarza Don Pedra osiadł w Paranie, gdzie od 1870 wspólnie z Saporskim organizował osadnictwo polskie.

Zuber Rudolf dr. ur. 1856, um. 7. V. 1919; geolog i podróżnik; profesor geologji na Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie, odbywał podróże naukowe po Ameryce Północnej i Południowej, Afryce zachodniej i Kaukazie, w 1886 badał pokłady węgla w cieśninie Magellana oraz, na zaproszenie rządu angielskiego, badał kolonje angielskie Nigerji i Złotego Wybrzeża, francuskie Wybrzeże Kości Słoniowej, w 1913 odbył wyprawę naukową do Indyj Wschodnich.

Zwierzycki Józef dr. inż. górniczy, ur. 12. III. 1888; geolog i podróżnik; przebywa od 1914 w Indjach Holenderskich jako szef służby geologicznej na Sumatrze i Jawie; zwiedził wszystkie większe wyspy archipełagu Malajskiego; bada wulkany wysp archipelagu.

Żaba Kościesza August ur. 1801 um. 1894; orjentalista; poświęciwszy się studjom języków wschod-

nich był drogomanem konsulatów rosyjskich w Jaffie, Salonikach i Smyrnie, 1848—66 konsulem w Erzerum, gdzie zbierał materjały odnoszące się do plemienia Kurdów i był pierwszym, który zwrócił uwagę na język kurdyjski, ułożył i wydał słownik francusko-kurdyjski, posiadał jeden z najbogatszych zbiorów materjałów kurdyjskich.

Żaba Hieronim dr. med., był przez szereg lat lekarzem w Jaffie i (1843) inspektorem sanitarnym portu.

Żaba Napoleon Feliks ur. 1803 um. 1885; literat i podrożnik, brat Augusta Żaby, brał udział w powstaniu listopadowem; odbywał liczne podróże po Ameryce Półn. i Południowej, Australji, Nowej Zelandji i t. d. osiadł w Argentynie, gdzie był profesorem Uniwersytetu w Buenos Aires.

Żagiel Ignacy dr. med. ur. 1826, um. 1891, lekarz, przyrodnik i podróżnik; podróżował w 1862—64 po Turcji, Arabji, Abisynji, Egipcie, gdzie został lekarzem kedywa, odbył podróż na Sacharę, uczestniczył w austrjackiej ekspedycji do Afryki Centralnej i był pierwszym Polakiem, który dotarł do okolic wielkich jezior; później zwiedzał Amerykę i przebywał cztery lata w Indjach. Z. napisał kilka dzieł francuskich poświęconych geologji i klimatologji Egiptu; podróże swe po Afryce i zachodniej Azji opisał po polsku i wydał w Wilnie.

Żaliński Edmund Ludwik; żołnież i wynalazca wojskowy; brał udział w wojnie secesyjnej amerykańskiej, w 1886 dokonał wynalazku dzieła pneumatycznego nabijanego dynamitem, w 1893 wyprawiony został na statku „Cid” z poleceniem ćwiczenia marynarzy w posługiwania się wspomnianemi działami.

Żyliński Józef inżynier ur. 1834, um. 16. III. 1921; geodeta, generał w. rosyjskich; był członkiem rady ros. min. dóbr państwowych; przeprowadzał osuszenie Polesia i zmeljorował 300,000 dziesięcin błot.

Żyliński Stanisław generał, ur. 1838, um. 1901; geodeta; był w 1870 kierownikiem turkiestańskiego oddz. topograficznego i prowadził pomiary Turkiestanu.

INDEKS

osób i nazw geograficznych wymienionych w „Notatkach życiorysowych".

Kalifornja — Hołyński, Piotrowski, Wierzbowski
Kalwarja Zebrzydowska -Strzała
Kama — Ordyński
Kambodża — Męciński ks.
Kamczatka — Beniowski, Bobelak, Bohdanowicz, Dybowski B., Hryniewiecki, Kopeć, Radliński
Kamerun – Janikowski, Rogoziński, Tomczek
Kanada Gostomska, Gzowski
Kanin — Ordyński
Kapstad — Goetel, Loth
Karaibskie morze — Jakób Kurlandzki
Karakorum — Benedykt
Karol IV — Tarnowski
Karp — Rozwadowski
Karp, kapitan – Zbyszewski
Karskie morze — Piwowar
Kaspijskie morze — Jawłowski, Wyganowski
Św. Katarzyna — Strzała
Kaukaz — Branicki Ksawery, Bryła, Chodźko, J. Czarnota, Czeczott O., Kryczyński, Łapiński, Makowski, Młokosiewicz, Młokosiewiczówna, Paczoski, Rehman, Siemaszko W., Skomorowski Spadkowski, Stebnicki, Ulanowski, Wyganowski, Zuber.
Kawaler maltański – Wolski T. S.
Kazań — Kowalewski, Kowalski, Wiernicki
Kettler—Jakób Kurlandzki
Kilimandżaro - Jakubski
„Kiliński" — Zbyszewski
Kirgiski kraj — Januszkiewicz
Kirgizi — Suzin
Klaproth—Potocki Jan
Kochinchina — Męciński ks.
Kolumbia — Romer
Kołomyja — Wierzbowski
Komandorskie wyspy – Dybowski B., Morozewicz
Kongo — Czekanowski J., Dybowski J.
Konstantynopol — Aleksandrowicz, Chlebowski L., Chrzanowski, Czajkowski, Meniński, Potocki Fr., Sękowski, Struś
Kordyljery = Andy
Korea — Bryła, Grochowski
Korsak Mogiła, góra — Kontkiewicz
Korzeniowski — Nałęcz Apollo Korzeniowski J.
Kości Słoniowej wybrzeże — Zuber
Kościuszki góra — Strzelecki
Kowalewski płk. — Cienkowski, Hermanowicz
Kozacy — Czajkowski
Kraków — Strzała
Krasicki — Załuski
Krym -- Broniowski, Czajkowski, Iliński, Kościelski, Smoliński, Sułkiewicz
Książęce góry — Bartmański
Kurdowie — Zaba A.
Kurdyjski język — Zaba A.
Kurdystan-Brzozowski, Ryłło ks.
Kurlandja — Jakób Kurlandzki
Kurylskie wyspy—Dybowski B.
Kurytyba—Salomonowicz, Skomorowski, Siemiradzki
Kuźniecki Ałatau — Ordyński

La Plata — Przewodowski S.
Laponja — Banachiewicz, Goetel, Stenz
Legja cudzoziemska — Horain, Iliński

Spis wyrazów obcych lub mniej zrozumiałych.

Aklimatyzacja — przystosowanie się istoty żyjącej do warunków klimatycznych obcej okolicy.
Aktynometrja — mierzenie natężenia promieniowania, np. światła słonecznego.
Alpinizm — sport wysokogórski.
Anglista — znawca języka angielskiego.
Antracyt — jeden z rodzajów węgla kopalnego.
Archeologja — nauka o badaniu pradziejów człowieka.
Archipelag — grupa wysp.
Arktyczny — położony koło bieguna północnego; antarktyczny — koło południowego

Diarjusz — księga wypadków, protokułów uchwał sejmowych.
Dyzlokacja — zmiana w pierwotnym układzie warstw ziemi.

Eksploracja — badania.
Entomologja — nauka o owadach.
Etnologja — nauka badająca porównawczo kulturę różnych ludów.

Fauna — zespół wszystkich zwierząt, zamieszkujących daną okolicę.
Filareci — stowarzyszenie patrjotyczne młodzieży polskiej na Uniw. Wileńskim 1820—23 założone przez A. Mickiewicza i T. Zana.
Fitopatologja — badanie chorobowych objawów u roślin.
Fizjografja — nauka zajmująca się objawami życia roślin i zwierząt.
Florysta — badacz flory.
Folklor — wiedza o ludzie, badanie ludowej literatury, wierzeń i t. d.

Gejzer — źródło gorące, wybuchające od czasu do czasu.
Geodezja — miernictwo, nauka badająca kształt i wielkość ziemi.
Geofizyka — nauka o właściwościach fizycznych ziemi.
Glacjologja — nauka o lodowcach.
„Gorączka brazylijska" — tak nazwano silne samorzutne wychodztwo do Brazylji około 1890 roku.

Herbarjum — zbiór roślin.
Hieroglify — stare pismo egipskie.
Higrometrja — dział fizyki i meteorologji zajmującej się sposobami wyznaczania wilgotności powietrza.
Hydroterapja — wodolecznictwo.

Ichtjologja — nauka o rybach.

Jachting — sport na lekkim statku masztowym z wielkiemi żaglami.

Kaper — dawniej okręt, uzbrojony przez prywatnego przedsiębiorcę posiadającego upoważnienie rządu do chwytania okrętów nieprzyjacielskich; właściciel i komendant statku kaperskiego, członek załogi statku kaperskiego.
Kapitol — najwyższe z wzgórz, na których wznosi się Rzym, dom parlamentu Stanów Zjednoczonych.
Kedyw — urzędowy tytuł wicekrólów egipskich.
Klimatologja — nauka o klimatach.

Lingwistyka — językoznawstwo.

Malarja — po polsku zimnica — choroba tropikalna.
Meteorologja — nauka badająca fizykalne właściwości atmosfery ziemskiej.
Mineralogja — nauka o kruszcach.
Morfologja — nauka o kształtach i budowie organizmów zewnętrznych i wewnętrznych zwierząt i roślin.

Numizmatyka — nauka o monetach.

Orjentalny — wschodni.
Ornitologja — nauka o ptakach.

Paleontologja — nauka o skamielinach — określająca wiek skał.

Patologja — nauka o stanach chorobowych organizmu ludzkiego i zwierzęcego.
Porta ottomańska — dawna nazwa rządu tureckiego.

Różanecznik — rodzaj roślin z rodziny wrzosowatych.

Taternictwo — alpinizm, sport wysokogórski.
Teodolit — przyrząd używany w miernictwie do pomiarów.
Topografja — opis miejscowości, szczególne oznaczenie właściwości rzeźby powierzchni gruntu, lasu i dróg i t. d.
Tropikalny — np. klimat podzwrotnikowy i podrównikowy.

Zoologja — nauka o zwierzętach.
Zend — język starożytnych Persów.
Żelbet — żelazobeton.

Spis alfabetyczny wyrazów naukowych.

SPIS ROZDZIAŁÓW.

ERRATA.

Na str. 117 omyłkowo wydrukowano w tytule „Spis wyrazów" winno być „Słowniczek wyrazów..."
„ „ 120 wydrukowano w tytule „wyrazów naukowych" winno być „określeń technicznych".

Za korektę na str. 81 do 104 autor nie odpowiada wobec zagubienia przez pocztę korekty i rękopisu.